

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

12+

2021 сыл
От ыйын
16 күнэ
бэтинсэ
№ 49
(11802)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

бэтинсэ от ыйын 16 > субуота от ыйын 17 > баскыһаанна от ыйын 18 > бэтинсэ от ыйын 19 > оптуорунньук от ыйын 20 > сэрэдэ от ыйын 21 > чаппыэр от ыйын 22

— СОНУННАР —

Улуус баһылыга Манчаары оонньууларын Кубогун кыайылаахтарын кытта көрүстэ

Горнай улуунуугар ытыллыбыт 21-с «Манчаары оонньууларын» Чурапчы улуунун хамаандата бэйэтин бөлөбөр 1-кы миэстэни ылан, кыайыи көтөллөнөн кэлдилэр.

Кубок кыайылаахтарын кытта улуус баһылыга Андрей Ноговицын көрүстэ. Кини кыайыи абалыт ыспарсымыаннарга, тириэһэрдэргэ, кыайыи кэлэригэр күүскэ

үлэлээбит-хамсаабыт дьаһалта үлэһиттэригэр, чуолаан Иван Оконешниковка махталын биллэрдэ.

Успуорт салалтатын начаалынныга Иван Оконешников бу кыайыи хайдах ситиһилибитин сырдатан кэпсээтэ, туруоруммут сыал-сорук сиппитин, онно эрдэттэн былааннамыт сөптөөх тактика үлэлээбитин эттэ. Андрей Тимофеевичка бары өтүнэн өйөбүл-тирэх буолбутугар махтанна.

Улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров Горнай улуунун баһылыга Никита Андреев чурапчылар бу оонньуулар Горнайга ытыллыларын быһаачы оруулаахтарын бэлиэтээбитин уонна кинилэргэ махтанарын биллэрбитин тиэртэ.

Мань таһынан ох саанан ытыи тириэһэрэ Михаил Филатов, ДЮСШ дириэктэрэ Дьулустан Егоров, о.д.а. бэйэлэрин көрүннэригэр ситиһии, кыайыи хайдах кэлбитин кэпсээтилэр.

Түмүккэ Иван Оконешников кыайыи Кубогун улуус баһылыгар Андрей Ноговицынга туттарда.

БЫҤА БИЭРИИГЭ -- КЫЛААБЫНАЙ БЫРААС

От ыйын 14 күнүгэр «Сага олох» инстаграм сирэйигэр улуус кылаабынай бырааһа Артем Ксенофонов ыалдьыттаата. Кини үс сүрүн боппуруска тохтоон, үлэни билиһиннэрдэ. Онтон кылгастык билиһиннэрдэххэ, маньык:

Билинни туругунан стационарга 7, таһыттан 15 (5 оҕо), куоракка 4 киһи эмтэнэ сылдьаллар. Вакцинация 70% буолуохтаабын 46% буолла. Билигин улууска ЭпиВакКорона вакцина баар. Улуус дьаһалтата уонна киин балыһа вакциналаммыттарга анаан, сүүйүүлээх оонньууну тэрийэр. Балыһа өттүттэн массыына ытарга уонна сааны ыларга медкөрүүнү босхо ааһар бириһи туруорар. Оттон улуус дьаһалтата бириэстэрин атырдьах ыйыгар биллэрээтэ. Ханьык да эпидемияны, пандемияны вакцинация быһаарыыта. Онтон олохтоохтору быһыиыны ыларгытыгар ыгырабын.

Балыһабыт иккис учаратын тутуутун аукционун «Адгезия» ХЭТ кыайыта. Былаан быһыиытын 2023 сыл төрдүс кыбаарталыгар үлэһэ киллэриэхтээхтэр. Сага эбийиэккэ билигин тус-туска турар балыһаларыт бары кириэхтээхтэр (поликлиника, оҕо, дьахтар консультациялара, стоматология уо д.а). Мань таһынан МРТ-киинэ баар буолуо. Быйыл бу тэрилтэ бырайыак үлэтин ытар. Экспертиза этэринэн, билигин турар сыбаайаларга тутуохха сөп диян түмүккэ кэллилэр.

Бэйэбит таас балыһабытыгар өрөмүөн буола турар. КТ - компьютернай томограф кэлэригэр бэлэмнэнэн, прачечнайбытын онно анаан, ирдэбилгэ эппиэттир гына оноро сылдьабыт.

Целевой үөрэх туттарсытыгар кириэххэ, сыл айыы Доруобуйа харыстабылын министрискэ ханьык исписалиис тийбэтин үөрэтэн көрөн баран, целевой миэстэлэри түһэрэр. Ол курдук, быйыл ХИФУ-га 3 миэстэ (лечебной дьыала - 2, педиатрия - 1), биридии квота Томскайга, Москвага, орто үөрэххэ Дьоккуускайдаагы медколледжка сизстэрэбэ - 2, лабораторнай диагностикаба - 1, акушерга - 1. Алданнаагы медколледжка сизстэрэбэ - 2, лабораторнай диагностикаба - 2. Бу этиллибит үөрэхтэргэ докумуону биэриэххэ сөп. Алданна билинни туругунан сайаалка кириэ илик, уоннаабытыгар оҕолор номнуо сайаапаларын биэрбиттэрэ. Биһиги докумуоннарын хомуйан, үс өрүттээх дуогабары түһэрсэн баран, бу үөрэх тэрилтэлэрин хамыһыаларыгар ытыабыт. Онно хамыһыи бэйэтэ быһаарар.

Бу курдук Артем Михайлович бэйэтин информациятын кэпсээтэ уонна дьонтон кирибит ыйытыларга эппиэттээтэ. Дьон сүрүннээн быһыи туһунан ыйыттылар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

МЭТЭЭЛИНЭН БҮТЭРБИТ ОБОЛОР ЧИЭСТЭННИЛЭР

Быйыл улууспут оскуолаларын барыта 285 оҕо бүтэрэн, олох кизиг аартыгар үктэниилэр.

Олортон бастыгтан бастыггарын 26 «Үөрэххэ уһулуччу ситиһилэрин иһин» мэтээл хаһаайыттарын Чурапчы улуунун баһылыга

Андрей Ноговицын чиястээтэ.

Кини оболорго истин эбэрдэтин тиэртэ, кинилэринэн кизэн туттарын биллэрдэ уонна инникитин улуустарыгар, өрөспүүбүлүкэлэригэр туһалаах дьон буола үүнэллэригэр баҕарда.

Дьоро күнэ нуучча литэратуригэр эхсээмэнин 100 баалга туттарбыт С.К. Макаров аатынан Чурапчыгаагы гимназия үөрэнээччитигэр Даша Филипповага 10 тыһ. солк. сэртификэти туттарда.

Мань таһынан улуустаагы үөрэх салалтатын начаалынныга Юрий Посельский, төрөппүттэр ааттарыттан Антонина Семенова бэйэлэрин эбэрдэлэрин тиэртилэр.

Үөрүүлээх быһыыга-майгыга бу 26 оҕо төрөппүттэрин кытта Бочуот кинигэтигэр кирибиттэрин туһунан туоһу сүругу туттулар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

ЧОПЧУ СОРУКТАР ТУРУОРОЛУННУЛАР

От ыйын 13 күнүгэр «Айылгы» норуот айымньытын дьэстигэр улууспутуугар сопхуостар үлэлээбит кэмнэрин араас хайысхаларынан көрдөрөргө, үйэтитиигэ тэриллибит хамыһыи муньаба буолла.

Муньаагы хамыһыи салайааччыта, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров салайан ытта. Кини бу күнгэ дьэри ытыллыбыт үлэни билиһиннэрдэ, соруктарга тохтоото. Салгыы А. А. Саввин аатынан мусуой үлэһитэ Ольга Ядреева бу хайысхаба анал грант ыларга үлэлэрин туһунан иһитиннэриини онордо.

Муньаах суньунан Саха Өрөспүүбүлүкэтин кырдыбаастарын субэтин чилиэнэ, өр сылларга Чурапчы улуунуугар баһылыгынан үлэлээбит Иннокентий Аммосов, Субуруускай аатынан сопхуоска профсоюзнай тэрилтэ бэрэссэдээтэлинэн, партиянай тэрилтэ сакирэтээринэн үлэлээбит Ульяна Атласова, «Чурапчы» сопхуоска дириэктэрдээбит Григорий Смирников, Эрилик Эристиин аатынан сопхуоска тутууну салайыт Афанасий Кириллин, «Сага олох» хаһыат эрдээктэрэ Алексей Слепцов хамыһыи үлэһиннилэр. Муньаах түмүгүнэн хамыһыи чилиэннэрэ тустаах сорудах ылыннылар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

(Хамыһыи үлэтин, муньааха этиллэри ситиһии кэлэр нүөмэргэ аабын).

Матрена Ноговицына -- дуобакка Аан дойду чөмпүйүөнэ

Матрена Ноговицына Эстонияга ытыллыбыт аан дойдутаагы чөмпүйүөннээкэ түмүктүүр түһүмэх иннинэ чөмпүйүөн буолары ситистэ.

Ити курдук, норуоттар икки ардыларынаагы гроссмейстер Саха сириттэн бастаһынан, Араассыйаба иккитинэн Аан дойду чөмпүйүөнэ буолар.

«СО» кэр.

— ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ —

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгэннэрэ

От ыйын 5 күнүгэр Айсен Николаев видеосибээс нөүө Арасыйыа Уолсастыбаннай баалаатын былаһаактарыгар буолбут «Ыраас Арктика» экологическай бырайыак презентациятыгар ытынна. Бырайыак бизнеси, науканы, уолсастыбанналы уонна волонтерскай хамсааһыны сомоһоһуохтаах уонна дойдуну 2021-2023 сылларга Арктической сэбиэктэ барассадэтэплицир кэмигэр улахан суолталаныа. Айсен Николаев өрөспүүбүлүкэбэ өнөөх уонна хара тимир мунькуппан бырабылла сытар 437 сирэ баарын эттэ. Ити тимир 84 бырыһыана Арктической зонаба сытар. Хотуу флот көмөгүнэн Котельная арылтан өссө 2015 сылга 3200 тунна металллом тизэлибитэ, 2018 сылга «Алмазы Анабара» хампаанна күүһүнэн булун уонна Анаабыр оройуоннарыттан 538 тунна тимир комуллубута.

Бу уруккуттан бөөр экологическай боллуруоһу быһаарар туһуттан Саха сирэ Арктика кытылын металлломтан ыраастыырга аһаммыт бырайыагы өнөрдө. Бэс ыйын 25 күнүгэр бырайыак павсаара бигэрэтипиннэ булун уонна Усуяана оройуоннара коммерческай тэриптэлэри кытта сөбүлэти түһэристилэр. Ити үлэ барыллаан түмүгэр 5 сыл устатыгар Саха сирин 5 арктической оройуонуттан 100 тыһыынча тунна кэриэс бырабыллыбыт тимир тизээн таһаарарга былаанналар.

От ыйын 6 күнүгэр Арасыйыа генеральнай прокурорун солбуйааччыта Дмитрий Демешин Айсен Николаевка өрөспүүбүлүкэ сана прокурорун Максим Попову билиһиннэрдэ. Кими Саха сиригэр Арасыйыа Бэрэсидьиэнин ыйаабынан аһанна Дмитрий Демешин Максим Попов улахан уолуттаабын, бу инчиги үс сыл устата Сахалин уобалаһын прокурорун бастагы солбуйааччытынан үлэлиэбитин эттэ.

От ыйын 6 күнүгэр Ил Дархан олохтоох бэйэни салайыныы сэбиэтин муньабын ыытта. Манна киин Саха сиригэр доруобуйа харыстабылын систиэмэтин сайыннарыы 2030 сылга диэри стратегията оһоһулла сылдьарын эттэ. Айсен Николаев муньааха уолсастыбаннай доруобуйаны бөдөрөгүүгэ үлэ хаамыытын кытта билистэ, итиннэ уолсастыбаннай доруобуйа уонна доруобуйа харыстабылын систиэмэтин сайыннарыы стратегическай хайыскаларын туһунан кулук тутар 31 күнүгэр таһаарбыт ыйаабын чэрчитинэн сана сорууттары туруорда. Ол курдук, кэлэр сылларга профилактическай көрүүнү ытыты 100 бырыһыан хааччыллыахтаах, медицинскэй реабилитация үс түһүмэхтээх систиэмэтэ, ардук тарбаммыт онкологическай ыарыылары эрдэ булуу, киини эмтээһин персонализированнай модела тэриптэлээх, биомедицинскэй уонна клеточнай технологиялар күүскэ сайдыахтаахтар.

От ыйын 6 күнүгэр Ил Дархан Арасыйыа генеральнай прокурорун солбуйааччыта Дмитрий Демешини кытта Ханалас улууһугар бөөр тыа баһаардарын бөртөлүүтүнэн көтө сылдьан көрдүлэр. Салайааччылар Тиит Арыы нэһилкэтин таһынаабы баһаары уонна «Өлөөнө остуолбалара» национальнай паарка сиригэр бөөр уоту мониторингаатылар. «Өлөөнө остуолбалара» национальнай паарка дириэктэра Аркадий Семенов кинилэргэ Хабаровскай хыраай уонна Чита баһаарынай парашютист-десанттыктара көмөлөһө сылдьаллары кэлсээтэ.

От ыйын 7 күнүгэр Айсен Николаев Олег Матыцыннын көрүстэ. Саха Өрөспүүбүлүкэтин баһылыга уонна Арасыйыа Федерациятын спорка министриэ өрөспүүбүлүкэ уонна биздэмэстибэ икки ардыгар физическай култуура уонна спорт уобалаһыгар үлэлиһиһэ сөбүлээн түһэристилэр.

Ил Дархан спорт министриэригэр 2024 сылга «Азия өбсоро» спортивнай соннууларын Дьокуускай куоракка ыһтар туһунан сайаапка биэрээри сылдьарын иһитиннэрдэ. Матыцын бу этиини өйөөтө.

Ману сэргэ өрөспүүбүлүкэ баһылыга Алданнаабы биатлон бөдөһүн хааччыыы уонна Ньурба улууһугар стадионнаах, бөсөһөнөөх спортивнай комплексы тутуу боллуруоһун көтөхтө.

Эргийээн салайааччыта Ньурбага стадиону тутуу 2022 сылга өрөспүүбүлүкэ бүүдүүтүн суотугар саҕаланарга диэтэ уонна госэкспертиза кэнниттэн спорткомплексы федеральнай бырагыраамаба киллэрэри туруордута. Олег Матыцын ити боллуруостары чуластаабы кэмнэ булгу-чу көрүүхтү, үөдэтиэхпит диэн эппистээтэ. Капсэтин биэр туспа тиэмэтинэн спорт национальнай көрүннэрин сайыннарыы, тэнитти буолла. Ил Дархан көрсүүгү кытыбыт Арасыйыа Олимпийскай кэмистиэтин бэрэсидьиэне Станислав Поздняковтан мас тардылыгытын олимпийскай көрүн быһыытынан сайыннараар туһунан ыйытта. Салайааччы бу боллуруоһу өйүүхтү диэн арэннэрдэ.

От ыйын 7 күнүгэр Ил Дархан Горнай улууһун Бэрдыгэстээх баһуөлгэр сана «Чыпчаал» стадионна спорт национальнай көрүннэригэр «Манчаары соннуулар» XXI спартакиадаһы үөрүүлээхтик арыйда.

Айсен Николаев спартакиадаһы үөрүүлээхтик арыыыга спорт национальнай көрүннэриэ Олимпийскай соннуулар бырагыраамаларыгар киирэллэригэр өссө биэр дьоһун хардыы оһоһулунна диэтэ. «Биһиги саха норуотун төрүт көрүнэ – мас тардыыны спорт олимпийскай көрүнэ буоларыгар итэҕэйэбит», – диэтэ Ил Дархан.

От ыйын 7 күнүгэр Айсен Николаев тыа баһаардарын боллуруостарын чэрчитинэн Горнай улууһун Күөрэлээх нэһилиэгэр бара сырытта. Ил Дархан салыһыаттан 1,7 км сиргэ уонна «Аһыма – Кэбээйи» өрөспүүбүлүкэтаабы суол таһыгар бөөр баһаардарга тийээн дьону кытта көрүстэ, туох үлэ ытылларын көрдө-иһиттэ. Бу сырыытын түмүгүнэн өрөспүүбүлүкэ баһылыга Күөрэлээх нэһилиэгэр Горнай улууһугар турбут тыа баһаардарын умулларыы боллуруостарыгар муньаах ыытта. Манна киин Бөс Күөл нэһилиэгэр аһи күүһү – истисалиистэри уонна наадалаах техникаһы ыһтарга соруудах биэрдэ. Ил Дархан Горнай улууһун баһылыга туруорсар 3-с триптээх Пожарнай-химическай станцияһы арыыы боллуруоһун өйөөтө. Эргийээн салайааччыта оройуон сүрүн соруунан нэһилиэниһалээх пууннары, уот ситимин уонна газ магистральнай турбатын көмүскээһин буолар диэн балиэтээн эттэ.

От ыйын 8 күнүгэр Ил Дархан өр сыллар усталарыгар бииргэ оһорбут үбүлүүдээх кэргэнниилэри, элбэх оһолоох ыаллары Дьыэ кэргэн, тапталуонна бэриниһалээх буолуу күнүнэн эбэрдэлээтэ. Үөрүүлээх тэрээһиннэ Айсен Николаев элбэх оһолоох ыалларга, «Таптап уонна бэриниһалээх буолуу иһин» мэтээлинэн наһарадалаһаммыт кэргэнниилэргэ кэлим сервистээх бастагы социальнай каарталары туттарда. Бу каарталар нөүө элбэх оһолоох дьыэ кэргэттэр араас чөлчөтүмүлэри уонна социальнай өйөбүлү, кумааһы докумуону хомуйан эрдэтиһээх ылыахтара. Социальнай каарта култуура уонна спорт тэриптэлэригэр бонусунан, таһаарга, итиннэ өнөөгө чөлчөтүмүлэринэн туһанарга уонна субсидированнай билиэти атыылаһарга, уолсастыбаннай транспортка айаны телүүргэ кыах биэрээтэ.

От ыйын 8 күнүгэр Айсен Николаев «Россия 24» телеканал быһа биэримтигэр кытынна. Ил Дархан кэпсэтиһэ өрөспүүбүлүкэбэ тыа баһаарыгар баһаарыһа уустук диэтэ. Аһын эргийээннэр өрөспүүбүлүкэбэ көмөбө 800-чэ истисалииһи ытытылар. Айсен Николаев быһыл федеральнай киин Саха сиригэр усту умулларыыга хаһаангытааһар да элбэх үбү биэрбитин балиэтээтэ. Ол гынан баран урукку методиканан ааһыллар нормативынан ити үлэбэ харчы адыэ тийбөт. Ол курдук, өрөспүүбүлүкэбэ биэр гааба 6,1 эра солкуобай көрүлүлэр эбит буоллаһына, Саха сирин тыатын иһэ – 250 мөлүүһөн гө. Уһук Иһиттэ бу сылларга – 28, оттон Арасыйыаба – 200 солкуобай. Урукку методиканан харчыны тыарыыга нэһилиэниһэ аһсаана болломтобо ытыллар, ол иһин Саха сирин норматива кыра буолан таһсар. Ил Дархан Арасыйыа Айылба баайыгар уонна экологияба министриэтиһтэ бу методиканы улартарга үлэли сөлдөһөрүн эттэ.

Урукку методиканан өрөспүүбүлүкэбэ тыа баһаарын умулларыыга тыарылыбыт харчы хайыһы-үйэ бүтэ. Онон билигин бары үлэ эргийээн бүүдүүтүн суотугар ытыллар. Арасыйыа Бырабыллыгытыбатын резервэй фондатытан аһи 380 мөлүүһөн солкуобай кэлэрэ күүтүллар. Онтон 305 мөлүүһөн солкуобай баһаардары умулларыыга ытыллыаба.

От ыйын 9 күнүгэр Ил Дархан Мииринэй оройуонугар турбут тыа баһаардарын умулларыы үлэтин бэрэбэркэлээтэ. Сүлдүүкээр нэһилиэгин сиригэр барыт уоту бэйэлэрин бабаларынан боһсо сылдьар дьону кытта көрүстэ. Ити түмүгүнэн өрөспүүбүлүкэ баһылыга оройуон суһал штабыгар баһаары умулларааччыларга көрдөһөр вездеходтары булан биэрээтэ соруйда. Ману сэргэ киин Сүлдүүкээр тыатын хаһаайыстыбатыгар таһыбыт хорумуньунан ситимнээн, кыстыыр отунан хааччыналларыгар көмө оһорор маэдэтин ыйда.

От ыйын 10 күнүгэр Айсен Николаев Мииринэй куоракка аэропорт комплексын тутуу хаамыытын бэрэбэркэлээтэ. Сана эбийиэк 2024 сылга үлэбэ киириэхтээх. Ил Дархан сакаасчыл уонна бэдэрээччыл тэриптэлэр бэрэбэркэлээһин кытта көрүстэ. Тутуу 2024 сылга диэри магистральнай инфрааструктураны кэнэти уонна модернизациялаһын кэлим былаанна «Арасыйыа транспортнай систиэмэтин сайыннарыы» судаарыстыбаннай бырагыраамаһын чэрчитинэн ытыллар. Манна 20 млрд солкуобай тыарылыбыт. Итинэн 11-рин «АЛРОСА» инвестицияһыыр, аһынын федеральнай бүүдүүт уонна салгынынан сырыыны тэрийи Госкорпорацията үбүлүүр. Бүгүмнү күннэ бэлэмнэни үлэти ытыллар, сылааһы тутар тутуу оһоһуллубут, аэровокзал аһахтарын туруоруу үлэти ытыллар. Тутуу былааннаһаммыт графийынан баран иһэр. Эбийиэти үлэбэ 2023 сыл аһынын ыйыгар киллэрэр санаалаахтар.

От ыйын 10 күнүгэр Ил Дархан Саха сириттэн Госдумбага депутат Галина Данчиковаһын Мииринэй «Народный актив» бырайыак төгүрүк астуолугар кытыныннар. Бу бырайыак «Якутия – территория развития» уолсастыбаннай тэриптэ баазатыгар толкуйдаһаммыт.

Галина Данчикова хэлсэтиһэ Мииринэй оройуонугар уонна өрөспүүбүлүкэ оһобор улахан суолталанарынан «О недрах» сокуон бырайыага буоларын балиэтээтэ. Бу сокуон сир баайын хоһооччуларыттан үлэлиир территорияларын социальнай-экономическай сайдыытыгар үбү-харчыны көрүүнү ирдээтэ.

Айсен Николаев төгүрүк астуолга оройуон олохтоохторун элбэх ыйытыларыгар хоруйдаата. Холобура, Айхалга хаарбах дьыэттэн-уоттан көһөрүү федеральнай бырагыраамаһыгар киирбэтэх балоктар боллуруостарыгар өрөспүүбүлүкэ этиитин учуоттаан, бэрэмнэммит Арасыйыа Бырабыллыгытыбатын дьаһала сөбүлээннэ сылдьарын эттэ.

От ыйын 10 күнүгэр Айсен Николаев Мииринэй оройуонугар кэһкэ муньаахтары ыытта.

Ил Дархан тыа баһаарын умулларыыга оройуон күүһүн бөлөбө сөптөөх үлэни ыһтарын, туруоруллубут сорууттарын ситиһэрин – усту нэһилиэниһалээх пууннарга чуһаһаппатаһын балиэтээтэ.

Айсен Николаев Мииринэйгэ ковиды утары оһуһууга өрөспүүбүлүкэ суһал штабын муньааһын ыытта. Манна киин оройуонна вакцинация үлэти саниэтэ суохтук ытылларын балиэтээн туран, прививкаһын тэтимин түргэттэри модьуйда. Ол курдук, оройуонна вакцинация былаанна 50 бырыһыантан итэһэ толоруллубут, киирбит 16 155 доһаттан 13 452 эрэ туһанылыбыт.

Мииринэй оройуонун сайыннарыы боллуруостарыгар муньааһа Ил Дархан Айхал баһуөлгэр хаарбах дьыбэ оһорор дьону 2022 сыл бүтэһигэр диэри көһөрөргө соруудаһаата.

Айсен Николаев бүүдүүт хаамылыһыатын көрүүтүгэр быһыл өрөспүүбүлүкэ бүүдүүтүгэр улартыты туһунан этиини киллээргэ уонна Айхал баһуөлгэр хаарбах дьыбэ оһорор дьону көһөрүүгэ 45 мөлүүһөн солкуобай тыарыага соруйда. Эһил эргийээн бүүдүүтүттэн бу сылга 118 мөлүүһөн солкуобай биэрэргэ былаанныллар.

Муниципальнай бырагыраама быһыытынан 2021 уонна 2022 сылга Айхалга 100-чэ хаарбах дьыэттэн 46 дьыэ олохтоохторун көһөрөөхтэрэ. Бырагыраама үбүн уолсай кэһкэйэ 325 мөлүүһөн солкуобай.

Өрөспүүбүлүкэ баһылыга Мииринэй оройуонугар доруобуйа харыстабылын сайыннарыы кэлим былаанын олоһо киллэри хаамыытын билистэ. Манна 2025 сылга диэри 994 мөлүүһөн солкуобай көрүлүүбэ. Бу үл бастагы медицинскэй көмө хааныстыбатын үрдэтиһэ, доруобуйа харыстабылын эбийиэктэрин тутууга, өрөмүөннээһиннэ, билиһини медицинскэй оборудованиени атыылаһыыга уо.д.а. барыаба.

От ыйын 11 күнүгэр Ил Дархан национальнай бырайыактар уонна өрөспүүбүлүкэ судаарыстыбаннай бырагыраамаһарын чэрчитинэн ытыллар тутуулары милиир-саһалыыр суһал штаб муньааһын ыытта.

Салайааччы Кардиососудистай киини, Онкоцентры уонна доруобуйа харыстабылын бастагы сүһүбүн модернизациялаһын чэрчитинэн эбийиэктэри тутуу хаамыытын көрдө.

Кардиососудистай кииннэ билиһини үрдүк технологиялаах оборудованиени туруоруохтара, манна эмтэни сана салааларын сайыннарыахтара. Тэриптэ үлэтин быһыл аһынын ыйга саһалыахтаах. Эбийиэк Арасыйыа Уһук Иһини уонна Арктиканы сайыннарыыга министриэтиһтэтин кэлим субсидиятын чэрчитинэн тутуллар. Айсен Николаев үлэ графийыттан хаалыы таһыа суохтаах диэтэ. Ману сэргэ баһаарынай өттүнэн куттала суох буолууну хааччыыы, эбийиэктэ кэлэр суолу-иһи тутуу боллуруоһун быһаары уонна тутуулар аһсааннарын элбэтии наадытын ыйда.

Онкоцентры үлэбэ 2023 сылга киллэриэхтээхтэр. Ил Дархан бу киин саамай билиһини оборудованилаах буолуохтаах диэн өссө биіррдэ санаатта. Ити ыарыыны эрдэ булурга уонна дьонно үрдүк таһылаах медицинскэй көмөнү оһорон, олохторун быһыһыага таһуу буолуоба.

Айсен Николаев бу эбийиэктэргэ тутуу хаамыытын холтуруулаһыны күүһүрдэргэ модьуйда.

Итини таһынан суһал штаб муньааһар Уус Майаба 45 сытар куоракка, поликлиникалаах баһыһа комплексин, Таатта киин баһыһаһыгар поликлиниканы, Чурапчыга баһыһа комплексин иһисуочаратын, Бүлүү куоратыгар 73 сытар оронноох баһыһа комплексин, Хонуу салиһыатыгар 22 сытар оронноох, поликлиникалаах баһыһа комплексин тутуу боллуруостарын көрдүлэр.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-экирэтээрэ.

— ТЫА ХАҤААЙЫСТЫБАТА —

ОТТООҤУННА СОРУКТАРБЫТ

Сахалар былыр-былыргыттан Бөтүрүөп танара кэнниттэн, от үнүүтэ сиппитин кэннэ окко кириллэрэ. Ити үгэс билигин даҕаны тутуһуллар. Быйыл сайын курааннаан, аһына туран, улуустуугар от үнүүтэ мөлтөх. Ол да буоллар кыра да үүммүтүн оттоон ыларга сорукутанан, бу күннүргэ дьоммут-сэргэбит оттооһунна турунан эрэллэр. Улуус тас өттүгэр тахсан оттооһунна, оту атыылаһыыга былаанналар. Оттооһунна быйылгы сорукутар тустарынан Тыа хаһаайыстыбатын управлениетин кылаабынай агронома Марианна Пермякова билиһиннэрэр:

— Быйыл улууска 20 004 сүөһүнү, (ол иһиттэн 7 400 ынах) 16 249 сылгыны кыстатарбытыгар 38450 туюнна окко суоттанабыт, улахан тэрээһиннээх хаһаайыстыбаларбыт 2200 туюнна сиилэни уонна 800 туюнна сенаһы бэлэмнииллэрэ былаанналар. Тыа хаһаайыстыбатын министристибэтэ тыырбыт былаана - 36000 т.

Оттооһун үлэтигэр 1056 тыраахтар, 860 зөөно (ол иһигэр 209 толору механизированнай) тахсыахтара. Билинни туругунан 450 киһи, 174 зөөно, 260 тыраахтар окко кириллэр. Барыта 358 туюнна от сорбуйуоккаанна. Ордук үчүгэйдик, тэрээһиннээхтик „Мындабайы“ ТХПК саҕалаата. Саһыл Сыһыы, Мөңкүүдэ энэр 50 туюннаны бэлэмнээтилэр. Икки

симонэнэн үлэһиллэр.

Тыа хаһаайыстыбатын салалтатын исписалиистара, нэһилиэк баһылыктара, КУМИ землеустроителлэрэ буолан, кэрийэн көрүүбүт түмүгүнэн миэстэбэ 26 282 т о.э 68% эрэ оту булар кыахтаахпыт билиннэ. Былырыынны кур олут 960 туюнна баар. Былаантан итэбэс олутун буларга мобильнай биригээдэлэри тэрийэн, ерус арыыларыгар, улуус таһыгар ыраах учаастактарга сир булан ыытан оттоохпутуна эрэ кыстык олутун булунар туруктаахпыт. Билигин Уус Майаба, Нуотара учаастагар, Горнай, Ньурба улуустарыгар оттуу барарга уонна Кэбээйиттэн 1800 туюннаны атыылаһарга дуоҕабар түһэрсэн каллибит. Ону таһынан Ханаластан, Ньурбаттан барыта 6340 туюнна прогноз быһыытынан булуллун турар. Мантан мобильнай звенолар уопсайа 3220 туюннаны оттоохтара уоннаабытын 3120 туюннаны атыылаһарга диэн дуоҕабардастыбыт—Кэбээйиттэн 1800 туюннаны, Ньурбаттан—300 туюннаны, Ханаластан—500 туюннаны, Хатастан—50 туюннаны. Тийбэт 4000 туюнна каринин атын улуустартан буларга кэпсэтинэ сылдыабыт (Ханалас, Тулагы арыылары). Маны таһынан аукционна тахсыбыт Дьокуускай арыыларыгар эрэнэбит.

Күөх ыһыыга быйыл 40 хаһаайыстыба үлэлээтэ,

уопсайа 1590 гектар сиргэ ыһылынна. Элбэх сыллаах от —503 гектарга. Итингэн 2200 туюнна сиилэни, 800 туюнна сенаһы ыларга уонна 1500 туюнна оту бэлэмнииргэ суоттанабыт.

Калин түспүт ардахтар Амма өрус, Таатта, Түөйэ, о. д. а. үрэхтэр отторо абиллэллэригэр көмөлөһүөхтэрэ. Хатылылар Туолумаба, кытаанахтар Таанда, Наммаарыкы диэки оттоохтара.

От ыйын 9 күнүгэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Михаил Никифоров биһиги улуустуугар кэлэ сырытта. Кэлэригэр Бүтэйдээһинэн айаанан Хайахсыт, Хадаар, Дирин ходуһаларыгар сырытта. Кытаанахха тийэн оһуоһа-сад тутуутун көрдө. Кытаанах, Сылан ходуһаларыгар сырытта. От үнүүтэ мөлтөх эбит диэн түмүккэ кэлэн, онлайн форматтынан мунунах ыытта. Итиннэ нэһилиэк баһылыктара бары кыттыыны ыллылар. Бырабыыталыстыба мобильнай этэрээттер оттуу барар ороскуоттарын сабыныларыгар, кыһынны тизийэн адалыыны эрдэ быһааран көмө онороругар көрдөстүлэр. Маныаха мобильнай этэрээт төһө ыраах сиргэ барара, тизхиныкэтэ чуолкайданыахтаах.

Төһө даҕаны от үнүүтэ мөлтөбүн иһин тэрээһиннээхтик, түмсүүлээхтик үлэлээн, сүөһүбүт, сылгыбыт аны кыһын этэннэ туоруруун хааччыыабын!

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

— УСПУОРТ —

ТОЛКУЙДААН БЫЛААННААҤЫН (ТАКТИКА) КЫАЙЫНЫ АБАЛЛА

биллиилээх бэтэрээн ыспарсымыаннарбыт тыл этэн, кыайыны баҕаран алгыстарын анаабыттарга хас биирдии ыспарсымыанна бигэ санааны, эрэллээх буолууну үөскэппитэ.

Балаһыанна быһыытынан барыта 60 ыспарсымыан, 10 официальной дьон (улуус салалтатыттан, тириэньэрдэр) тийэн кыттыыны ыллыбыт. Делегациябытын улуус баһылыгын бастакы солбуйааччы Алексей Ноговицын салайан илдьэ сырытта. Күрэхтэһии хайдах барбытын, үрдүк тынааһынын улуустуу олохтоохторо тэлэбиисэринэн, бачээтсрэдстволарынан— хаһыатынан, инстаграммынан, „Улус медиа“ таһаарытынан, о. д. а) күннэтэ кэти, биһиги кыайылыбытыттан тэннэ үөрсэ олорбуттары билэбит.

Горнай улууһа бу „Манчаары ооньуулары“ олус бэркэ тэрийбит. Ол күрэхтэһиилэри үөрүүлээхтик аһыыга Арассыыа успуордун министирэ Олег Матыцин, Арассыыа олимпийскай кэмититизитин бэрэссэдээтэлэ Станислав Поздняков кыттыыны ылбытырттан да көстөр. Ааспыт Үөһээ Бүлүүгэ буолбут ооньууларга олохтоохтор көрдөрүүлээх көрүн быһыытынан хапсаҕайы талан ылан, үөр сылгыны ооньоппуттара. Бу сырыыга Горнай улууһа 17 түһүмэхтээх эстафетаны киллэрбитэ. Манна биһиги улуус бастаан, сана ипподромна иккистээн өрөгөйдөөтүбүт. Ат сүүрдүүтүгэр кыайыбытын дьоммут-сэргэбит көрбүт, истибит буолуохтаахпыт.

„Манчаары ооньуулары“ түмүктэһиннэ биһиги улуус аатыттан олохтоохторго, баһылык Никита Андреева махталбытын биллэрдибит. Кини Горнай улууһугар бу улахан тэрээһин ыытыллытыгар очолорго өрөспүүбүлүкэ салалтатыгар үлэлээбит Егор Борисов, Михаил Гуляев оруоллара улахан бэлитизтээн туран, Чурапчы дьонугар-сэргэтигэр барыларыгар махталын тизэртэ.

Ыспарсымыаннар, тириэньэрдэр, тэрийээччилэр ааттарыттан улуустуу дьонугар-сэргэтигэр мэлдьитин успуорду, чөл олоһу өйүүрүгү иһин, бу күрэхтэһиилэргэ түүннэри-күннэри биһигиниин биригэ буолбукт, ыалдыбыкхыт иһин барба махталбын тизэрдэбин. Кэлэр сылга Уус Алданга Саха сирин норуоттарын ыспартыыбынай ооньууларга 16 спорт көрүнүгү буолар. Онно бэлэмнииниитин бу күннэртэн саҕалаахпыт кыайыыга дьулуһуохпут диэн эрэннэрэбит.

Иван Иванович Оконешников Чурапчы спордун 1997-2003 сылларга салайбыта, билигин 2018 сылтан үлэлиир. Кини салайбыт кэмигэр Чурапчы ыспарсымыаннара бары күрэхтэргэ инники күөнгэ сырыттылар, „Чурапчы — успуорт туюната“ диэн ааты үрдүктүх туттулар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

— ЫЙЫТ - ЭППИЭТТИИБИТ —

СУОЛГА ҮГҮС ЫЙЫТЫ КИИРЭР

Олохтоохтортон „Дорожник“ ХЭТ үлэһиттэригэр суолга сыһыаннаах үгүс ыйыты киирэр. Онон буюннү нүөмүргэ „Дорожник“ ХЭТ генеральной директорун солбуйааччы Спартак Васильевич Пахомов ыйытыыларга эппиэттиир.

Ыйыты: Спартак Васильевич, куораттыыр сүрүн суолбут туруга дьону долгутар, ол курдук суолбут олус нэксизлээх, ардах түстэбинэ бадараан тахсан, айаанга күчүмэбэйдэри үөскэтэр диэн аабааччыларбытыттан үгүс ыйыты киирэр.

Эппиэт: Дьон-сэргэ, айанньыттар ыйытталара оруннаах. Саас-сааһынан быһааран биздэххэ маннык Суол үлэтигэр үлэ көрүннэра тус-туһунан арахсар. Холубур, биһиги тэрилтэбит түһэрсибит хантарааба суолу көрүү-истиини диэн буолар. Биһиги көрөр-истэр учаастакпыт уһуна поп курдук 100 км этэ. Ол эбэтэр федеральной суол 90 км 190 км-гэ диэри, Нуорабаана Арыылаах Эбэтиттэн Хатылыны ааһыаха диэри. Итиннэ барытыгар информационай баннердар ыйанан тураллар. Суол километровой бэлэтиринэн эмиз сирдэтэтиэххэ сөп.

Маҕадаанна тийэр „Халыма“ федеральной суолугар улахан бырагыраама ылыллан, суолу асфалтааһынна, хаһытаалынай өрөмүөнтэ үлэ-хамнас бара турарын бары билэбит. Ол курдук асфальт суолбут Аллараа Бэстээхтэн Төнүлүгэ кэлбитэ хас да сыл буолла. Салгыы Чурапчы өттүгэр инники сакаасчыт онорторбут бырайыактарынан үлэ бара турар, ол курдук 149-162 км, ол эбэтэр Төлөй арахсыытыттан Мугудайга диэри Аллараа Бэстээхтэн «Мегинские автомагистральи» тэрилтэ былырынныттан үлэлиир. Кинилэр татимкэрин ыһыктыбакка үлэлээн, бу күһүн алтынны ыйга диэри учаастактарын туттарыахтаахтар.

Салгыы 135-149 км (Мугудайтан Хаар Балаҕаны ааһыаха диэри) бэдэрээччитинэн Чувашияттан «Дорисс» ХЭТ этэ. Ол гынан баран бу тэрилтэ үлэтин сатаан тэрийбэккэ, хантарааба көтүллэн турар, онон бу учаастагы ситариигэ санаттан аукцион ыытыллыаба.

Былырын быйыл аукционнар ытыллан, Төнүлүттэн Хаар Балаҕанна диэри хаалбыт уопсайа 57 км уһуннаах учаастактарга бэдэрээччиттэр биллибиттэрэ, 12-15 км уһуннаах 4 учаастакка Дьокуускайтан „Сельдорстрой“ ХЭТ- 27 км-ри, Аллараа Бэстээхтэн «Мегинские автомагистральи» ХЭТ -15 км-ри уонна эмиз Дьокуускайтан „Дороги Саха“ САО -15 км-ри онорорго хантараахха илии баттасыттарга Бу хантараахтарга биригэммитинэн, кинилэр өрөмүөннүүр учаастактарын бэйэлэрэ көрөн-истэн, үлэлэрин бүтэрэн, судаарыстыбаннай хамыһыыа туттабына эрэ биһиэхэ бириэриэхтэр. Онон үгүс айанный суолу „Дорожник“ ХЭТ көрөт-истиэт диэн этэппэрэ олобо суох. Бары эппиэтинэни хантараах илии баттасыт үөһэ ахтыллар тэрилталар сүгэллэр. Иннэ гынан биһиги тэрилтэ бу сылларга үлэтин кэмэйэ быстах кэмнэ лаппа кыччаата диэн этиэххэ наадалаах. Онон атын үлэлэр аукционнарыгар кыттан, тэрилтэбит туруктаах хааларын, кэлэктиип үлэлээх буоларыгар сыал-сорук туруорунан үлэли-хамсыы сылдыабыт.

Ыйыты: Оччотугар асфальт суол оноһуута ханан бүтэн, айанньыттар Аллараа Бэстээххэ диэри ханан кыһалбата суох айанныыр буолабыт диэн үгүс киһи кэтэһэр буолуохтаах.

Эппиэт: Федеральной суолталаах айан суола буоларынан РОСАВТОДОР хонтуруолугар турар. Быһаччы салалтаны сүрүн сакаасчыт «Бүлүү» федеральной суол управлениетин салайааччыта Н.И. Андреев, туһааннаах отделлар салайааччыллара күннэтэ хонтуруоллуу, ыйытык туруора тураллар. Халандаарынай былаан быһыытынан 2022 сыл алтынны ый бүтүүтэ суолбут сүрүн өттө асфальт бүрүөһүннээх буоларын бары да эрэнэ кэтэһэбит. Чурапчыгэр олох араас мөһөллөрүн тулуяа үөрэхтээх дьоммут, Кизит көбүстээх, тулуурдаах буолан, бай-байыни убаастаһан, харыстаһан биригэ буолуобут диэн ыңгырыам этэ.

Спартак Васильевич толору эппиэттэрин иһин улахан махтал. Саха АССР төрүттэммитэ 100 сылын көрсө, Чурапчылар бары да ыра санаа буолбут асфальт суолбут Аллараа Бэстээххэ диэри тыргыллыаба диэн үлэһит дьонно ыарахан үлэлэригэр ситиһиилэри, айанньыттарга күөх-уоту бабарыабын.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Соторутаабыта түмүктэммит 21-с „Манчаары ооньууларыттан“ Чурапчыбыт хамаандата кыайы-хотуу көтөллөөх эргилиннэ, бэйэтин бөлөбөр бастакы миэстэни ылла. Улуус дьаһалтатын успуорка уонна физическэй култуураба салалтатын начаалынньыга Иван Иванович Оконешников түмүк санааларын үллэстэр:

„Манчаары ооньууларыгар“ күрэхтэһии усулуобуйата, хайа бөлөххө кимнээх кириэтиэхтээхтэрэ эрдэттэн биллэр этэ. Атын хамаандаттан кимнээх кириэтиэхтэрин, быһа холуйан, кытары сэргэйэххэ сөбө. Онон ханнык көрүннэ хайа ыспарсымыаннарынан кыттан, хаһыс миэстэни ылаахпытын сөбүн суоттааһын, сүбэлэһии эрдэттэн барбыта. Кыттыахтаах ыспарсымыаннарбытын эрдэттэн сүүмэрдээн, сыал-суорук туруорбулпут, дьарыктанар усулуобуйаларын тэрийбиллээт. Элбэх күрэхтэһиилэргэ, сүмэрдиир спордарга сырытыннарбылпыт. Сана дьыл кэнниттэн тутта Горнайга тийэн, тэрийээччилэри кытары көрсөн, түһэр сирбитин быһаарсыбылпыт. Онон „Кырачаан ымыычаан“ уһуйаанна олордубут. Усулуобуйалара үчүгэй. Бу тактическай быһаарылыбыт оруоплаах буоллулар, түмүгэр кыайыыга тизрилэр. Барыта 14 кыһыл көмүс, 17 үрүн көмүс, 6 бороонса мэтээлинэн набараадаланныбыт.

Түөрт сылга биридэ ытыллар, сахалар „олимпийскай ооньууларынан“ ааттаммыт улахан күрэххэ элбэх түмсүүлэр, күрэхтэһиилэр, тэрээһиннэр ыытыллыбыт ытык Маҕаайы алаһыттан атаарыллыбылпыт. Улуустуу салалтата,

— А.Н. КАРДАШЕВСКОЙ ТӨРӨӨБҮТЭ 100 СЫЛЫГАР —

НОМОХХО КИИРБИТ ДЬОҢУН ОЛОХ

Ленин уордьанын кавалера, IV-с ыңырылаах Саха АССР Верховнай Сэбиэтин дьокутаата, Аба дойду Улуу сэриитин кыттылааба, үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, Одьулуун нэһилиэгин киэн туттар ытык киһитэ Аполлон Николаевич Кардашевский от ыйын 1 күнүгэр төрөөбүтэ 100 сааһын туолла.

эбэһээтилистибэтин 323 гектарынан толорон, 700 кг уматыгы кэмчилээн 25 буут бурдугу эбии төлөбүргэ ылбыта. Салгыы 1954 сыллаахха сезон устата 330 гектар сир бурдугун хомуйарга уонна биер гектартан ортуанан 9 центнер бурдугу астарга социалистической эбэһээтилистибэ ылынан, өрөспүүбүлүкэ комбайнердарын көбүлээбит ыңырытын толорон 375,3 гектар сир бурдугун хомуйбутун, 3579 центнер талыы сизмэни колхуонугар туттарбытын, 920 киилэ уматыгы кэмчилээбитин иһин МТС дирекциятын уонна партийнай тэрилтэтин көһөрүлгө сылдьар Кыһыл флажого туттарыллыбыта уонна Тэя хаһайыстыбатын Бүтүн Союзтаагы быыстапкатыгар кыттар быраабы ылбыта. Ити туһунан оччотообу оройуон хаһыатыгар суруллубута.

1957 сыллаахха сана кэлбит үрдүк онорумтуолаах "Сталинец-6" комбайны тутан, 15 хонук устата 400 гектар үүнүүтүн хомуйарга, 3000 центнер бурдугу астарга диэн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн биер идэлээхтэрин ыңырытын, 407 гектары астанан, ол иһигэр 62 гектардаах бааһына биер гектарытан ортуанан 26 центнер көмүс туорагы хомуйан эмиз чизэстээхтик толорбута. Бу ыңырыны Амма, Өлүөхүмэ, Нам, Мэнэ Ханалас, Уус Алдан, Таатта уонна Дьокуускай куорат комбайнердара өйөөнөр өрөспүүбүлүкэҕэ улахан хамсааһын тахсыбыта, Аполлон Николаевич үлэтин уопута киэнник тарбаммыта. Бу ыңырылаах сылларын устата өрөспүүбүлүкэҕэ кыайылаабынан тахсыталаан, үлэҕэ үрдүк көрдөрүүтүн иһин Аполлон Николаевич Кардашевский 1957 сыллаахха Ленин уордьанынан наҕараадалааммыта.

1958 сыллаахха, колхуостар бөдөнсүйүүлэригэр, дойдутугар Карл Маркс аатынан колхуоска механигынан кэлбитэ. Техника модун күүһүн билбит, илии ыарахан үлэтин механизациялааһын барыстаабын туһунан элбэхтик аахпыт, истибит механик иппизтээбит санаатын олоххо киллэрсититинэн барбыта. 1960 сыллаахха тохсунньуга ытыллыбыт оройуон бизс колхуостарын механизатордарын тэя хаһайыстыбатын ыарахан үлэлэрин механизациялааһын туһунан сүбэ мунньабыр Аполлон Николаевич биер идэлээхтэрин Н. Кривошапкины, К. Пестеревы, М. Ядрихинскийы, И. Коркины кытары социалистической эбэһээтилистибэ ылынан таһаарылаахтык үлэлээбиттэрэ.

Бу сыл үлэҕэ үрдүк бэринилээх, эппизтинэстээх үлэһити, техниканы толору баһылаабыт механизаторы Ленин аатынан колхуос салалтата Амма учаастагар оройуонна сана тэриллэр буруот хаһайыстыбатыгар ылпыта. Аполлон Николаевич бу да үлэҕэ ингэн турбакка, агроном Егор Семенович Николаев ыйытынан насоснай станция туруоран, 1000 квадратнай мизтэрэ

иннээх теплицаҕа уонна 40 гектар хаппыыста, хортуолпуй, бытархай буруот аһа ыһыллыбыт бааһынагыгар ардахтатар устаноканы, 400 кв.м. иннээх, толору механизациялаах буруот аһын хранилищетын саахала суох үлэлэппитэ. "Буруот аһын уонна хортуолпуйу механизация күүһүнэн олордуну түмүгэр 70 киһи үлэтэ солбулунна эбэтэр 13500 солкуобайдаах кэмчилээгин оҥоһулунна. Мин "Беларусь" тыраахтарынан буруот аһын уонна хортуолпуйу олордуну, көрүүнү-харайыны, хостоһуну калимник механизациялаан, 729 тыһыынча солкуобайдаах кэмчилээгини онорор эбэһээтилистибэ ылынан, бааһынаҕа 500 тонна ноһуом тастым, сирин таһаастаатым уонна уу хальтар ханааба хастым," — диэн Аполлон Николаевич ахтар.

Ити курдук техника модун күүһүн баһылаабыт, сир кытта үлэ ымпыгы-чымпыгы этинэн-хаанынан билбит уопуттаах механизатор салгыы бөдөнсүйбүт Эрилик Эристин, Ленин аатынан колхуостарга механигынан таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Бу үлэлээбит сылларыгар дойдутугар, оройуонна сана көлүөнэ механизатордары иитиспитэ, үлэ мындырдарыгар такайбыта.

1970 сылтан эмиз сана тэриллэн үлэлээн ээр Чуралчытаагы ОПТУ-га тыраахтарыстар курстарыгар старшай маастардаабыта, үлэтин баай уопутунан эдэр механизатордары үлэ үөрүйэхтэригэр уһуйбута. Плотников С.Н. дириэктэрдээн олордор кэмгэр училище материальной баазатын тэрийиһэ: үс иккилии этээстээх үөрэтэр, олордор корпустарын, үлэһиттэр олордор уопсай дьизэлэрин, хочуолунайы, гарааһы, онтон да атын объектары тутууга улахан кылаатын киллэрсититэ. "Бу элбэх тутууну иилээн-сағалаан туттарарга оччолорго аһыйах тыраахтарынан, массыынанан, аһыйах производственной үөрэхтээгин маастардарынан үөрэнээччилэри бэйэлэрин көмөлөһүннэрэн, тутуу матырыйаалын тыаҕа бэлэмнэтэн, соһон, таһан туттарбыта. Бу дьыала сағалааччыга хайдахтаах курдук эппизтинэстээгин сааһыран олордон сөбөҕүн. Оччолорго производственной үөрэхтээгин маастардарынан бастаан балачча сааһырыт, ыарыах гынан баран адыас эдэрдий эрчимнээх Ленин уордьанын кавалера Аполлон Николаевич Кардашевский уонна эдэр исписалии Петр Николаевич Габышев итинни-тымныыны аахсыбаҕа, үөрэтэр олордорун илдэ сылдьан идэҕэ такайан, элбэх хаһайыстыбаны үлэни толорон кэлбиттэрэ олус махталлаах," — диэн училищени төрүттэспит, РСФСР профтехүөрэхтээгинин үтүөлээх үлэһитэ Аграфена Васильевна Ноева истинник ахтар.

Бу үлэҕэ 3 сыл сылдьан баран Аполлон Николаевич Чуралчытаагы ПМК-ға тыраахтарыһынан үлэлиир. Эр сылларга иитиэхти сылдьыбыт

санаатын толорон, бөһүөлөктэн арҕаа сытар 100-чэкэ гектардаах "Тубулутта" диэн алааска буор быһыт астарбыта уулаах дьыллар кэллэнэр уонунан туолан, кус-хаас түһэр, балык үөскүүр күөлэ буолан одьулууннары аһата олордор. Ону таһынан кэлинни уонча сылга одьулууннар икки төгүл онтон үрэхтэригэр уу бырахтаран кыстыгы этэннэ туораабыттар. Онон ытык киһибит бу орто дойдуга суох да буоллар, онорбут үлэтэ дьонугар-сэргэтигэр туһалыы турар диэн олохтоохтор махталлара мунура суох.

Ити курдук кырдыаҕас механизатор Одьулуун, Холтобо, Мугудай, Төлөй бааһыналарыгар ойуур солсон, сир тизэрэн, бурдук ыстаран, хомуйан, астанан, от обуустаран кыһынар-сайыннары эргиччи колхуостар хонууларыгар сылдьан оройуонмут, нэһилиэкит олобо инники сайдыытыгар күүһүн харыстаабакка, тимир көлө тэһиниттэн илиитин араарбакка таһаарылаахтык үлэлээн 1976 сылтан бочуоттаах сынныланга барбыта. Ол да буоллар үлэһити үөрүйэх киһи кыһынын солхуоска кадровай булмуттаан, сайынны оскуопа олордорун муньан кирпииччэ үктээн, сүөгүтүн-аһын көрөн-истэн нэһилиэгин, ыччатын туһугар үлэ үөһүгэр сылдьыбыта.

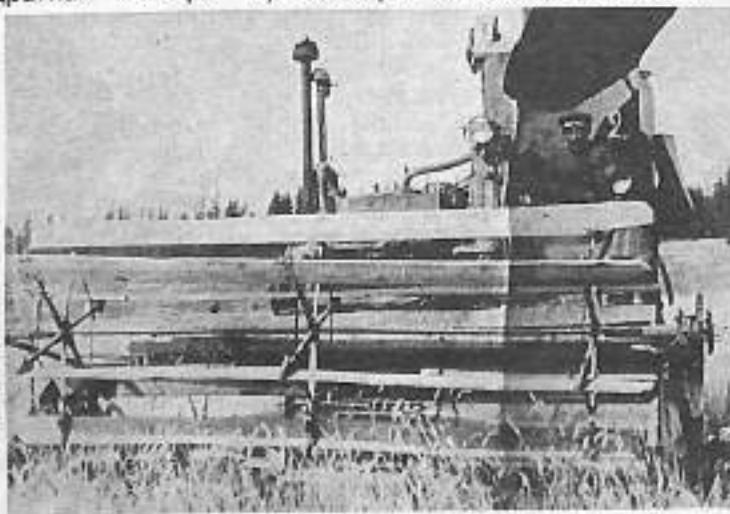
Аполлон Николаевич ханна да сырыттар үлэтин, олобун баай уопуттан үлэлэстэр, хайа да тырыһыантан инники сайдыыга, баар итэбэстэргэ санаагын аһаастык этэр коммунист этэ. Ийэ сиртэн аһаан-таннан олордор дьон сиргэ хаһайынныы, харыстабыллаахтык сыһыаннаһахтаахпыт, айылба уратытын учуоттаан үлэлиэхтээхпит, ыччаттарбытын үлэҕэ такайахтаахпыт, онтон да атын болпуруостарга куруук мындыр сүбэтин бизрэ, тохкоһоһо сылдьар кырдыаҕас буолара. 1955 сыллаахха Саха АССР Верховнай Сэбиэтин, хас да төгүл оройуон уонна нэһилиэк Сэбиэттэрин дьокутааттарынан талыллан инники сайдыы кэскиллээх болпуруостарын быһаарсыбыта, быыбардааччыларын этилэрин, көрдөһүүлэрин олоххо киллэрсититэ.

Аполлон Николаевичи хобуор оностон, киниттэн элбэххэ үөрэммит механизатордар оройуонна да, нэһилиэккэ да ситиһилээхтик үлэлээн ааспыттара. Элбэхтэн аһыйаһы аһынаахха, кинини кытта тилэх беттаһа механизатор курстарын бүтэрбит Үлэ Кыһыл Знамята уордьаннаах Василий Хоутанов, бастын тыраахтарыстар Николай уонна Дмитрий Пинигинэр, Федор Сокольников, РСФСР үтүөлээх механизатора Кирилл Пестерев, иккилии уордьаннаах рационализатор-механизатордар Николай Яковлев, Афанасий Седалищев, киниэхэ көмөлөһөөччү комбайнерынан үлэлээбит, өрөспүүбүлүкэ чөмпүүтүн, оройуон рекордсмен комбайнера, РСФСР тэя хаһайыстыбатын туйгуна Сергей Артемьев, онтон да атыттары ааттаахха сөп.

Аполлон Николаевич 1945 сыллаахха биер дойдугабын Карпова Ульяна Петровна кэргэн ылан, уоплаах кыыс оболонон, аймактарын тупаайахтарын барыларын иитиһэн, үөрэхтээн, үлэһит онортоон, хобуур буолар олобу олордон, 1992 сыл күһүнүгэр олохтон барбыта.

Партия эрлээх байыаһа Аполлон Николаевич Кардашевский үлүскэн үлэтэ, дьонун-сэргэтин туһугар онорбут үтүөтэ умнуллубат, номоххо кирибит дьонун олобо кэнчээри ыччаттарынан салбанар.

Евдокия ОКОРОКОВА,
Одьулуун нэһилиэгин
историятын мусуойун
уопастыбанын үлэһитэ.

ТИЭРГЭН

Дьиз кэргэнгэ аналлаах сыһыарыы

ыалга инэриллэр. Оҕолорго судаарыстыбаттан аһыылларыгар, танналларыгар дьиз ый аайы босуобуйа кэлэр. Маны тэнэ ийэбэ, мизэ кыра «вознаграждение» харчы түһэр. Аны, дьикитэ дьиз, аҕаларга оннук көрүллүбэт. Өрөспүүбүлүкэтээби иитиэх дьиз кэргэттэр бөлөхтөрө, ассоциациялара аҕаларга бэриллэригэр туруорсабыт. Иитиэх дьиз кэргэн элбэх оҕолоох ыалларга кирибэт. Онон элбэх оҕолоохторго көрүллэр чэлчэтиилэри туһанар кыахпыт суох. Улуус дьаһалтата босхо уһайба биэрбитэ. Кыргызтар этэнгэ улааттахтарына, дьизлэрин-уоттарын ылыыга сүүрүллүө-көтүллүө. Улахан кыыска докумуоннарын хомуйан биэрбигит, оскуоланын бүтэрдэбинэ Чурапчыга ылыахтаах. Маны таһынан пандемиянан оҕолорго сухой паек биэрбиттэрэ. Гаас кириэригэр көмөлөһөллөрүгэр арнабыт.

- **Оҕолор сахалыы сангараллар этэ дуо?**
- Бэйэбитигэр чугас, майгынныыр саха оҕолорун

ҮЛЭНИ ӨРӨ ТУТАР ИИТИЭХ ДЬИЭ КЭРГЭН

Бу нүөмэрдээби хаһыат «Тиэргэн» сыһыарыытын уочараттаах дьоруойдарын улуус дьаһалтатын эпискэ уонна попечительство отделын начаалынньыга Дария Никитина сүбэлээн, бэрт түргэнник буллум. Кини: «Анисия Кирсановна уонна Владимир Вячеславович Сивцевтер улууспут биэр кизн туттар ыала. Кинилэр төрөппүттэрин көрүүтэ суох хаалбыт үс кыыс оҕону ылан, ийэ, аҕа сылаас сыһыаныгар угуттаан, кыһаллан иитэллэр. Бу дьиз кэргэн бэйэтэ оҕону иитэр ураты ньымалаахтар. Кинилэр оҕолорун сайдыыларыгар төрөппүт улахан болгомтотун уураллар. Эпискэ уонна попечительство отдела холобур буолар Сивцевтер дьиз кэргэнгэ махтанар», - дьиз билиһиннэрдэ. Ыал күн күбэй ийэтэ Анисия интервью биэрэргэ сөбүлээн, дьизтигэр ыгыран, истинникатах тэпсэн олорон сэлэргэстэ.

Анисия Кирсановна Нам улуунун Партизан нэһилиэгиттэн төрүттээх Чурапчыга 1992 сыллаахха кийиит буолан кэлбит. Олорун доборун Владимир Вячеславовичтын саха ыалын сизиринэн, алаһа дьиз-уот туттан быр-бааччы олороллор. Икки - уоллаах кыыс оҕолоохтор уонна икки сизинээхтэр. Сивцевтер 2010 сыллаахтан «Иитиэх дьиз кэргэн» дьиз статустаахтар. Ол күрдүк, кинилэр Дьокуускайдаабы оҕо дьизиттэн Жанна дьиз үс аҕаар саастаах кыра кыысчааны иитэ ылбыттар. Онон 2012 сыллаахтан Мохсоҕоллоох оҕо дьизиттэн биергэ төрөөбүт икки нарын кыргызтары ылан, бүүбэйдээн иитэллэр. Оччолорго Вика үс аҕаар, Вероника икки аҕаар саастаах эбиттэр. Кыргызтар биер сылга, биер ыйга төрөөбүттэр. Билигин кыралар С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар Жанна 7, Вика 5, Вероника 4 кылааны ситиһиилээхтик бүтэрдилэр. Анисия Кирсановна бу оскуола буфетыгар үлэһэбитэ 20-чэ сыл буолбут. Кэргэнэ Владимир эмиз биер сиргэ өр кэмгэ таһаарылаахтык РАЙПО-ҕа хачыгаардыыр. Ыал улахан оҕото Кирсан оскуоланы бүтэрэн, юрист идэтин баһылаан, номнуо бэйэтэ туспа ыал аҕата. Кини РАЙПО-ҕа суоппарынан үлэтир. Иккис оҕо Саяна Арктической судаарыстыбаннай аграрнай-технологической университет «Лесное производство» исписээлинэтигэр 2-с кууруну бүтэрибт.

- **Анисия, «Иитиэх дьиз кэргэн» статустаах буоллаххытына, элбэх оҕолоох ыалга кириэбит дуо? Туох, ханнык көмөлөр көрүллэллэрий?**

- «Иитиэх дьиз кэргэн» статутун биер оҕону иитэ ыллаххына биэрэллэр этэ. Билигин икки оҕолоох

ылбылпыт. Аҕыйах хонукка оҕону кытта билсэбин. Ол эбэтэр иитиэх төрөппүт оҕону кытта тапсарыгар, тапсыбатыгар уон күн биэрэллэр. Онон киһи быһаарынар.

- **Кэмсинэр санаалар кириэн кэлээччилэр дуо?**

- Төрүт оннук санаалар кирибэттэр. Мырылаба биер аймахтарыт наһаа үчүгэй оҕону иитэ ылан, тапталынан көрөллөр. Кинилэр оҕолоргут улааттылар, оҕо иитэ ылын дьиз сүбэлээбиттэрэ. Биһиги онтон саҕалаан сипилии толкуйданан, докумуон экирэттиһэн, син элбэх бириэмэ ааспытын кэннэ, үөрүүлээх күммүт үүммүтэ. Кыралара бэрт буолуо дуу, кыргызтар тутта истинник «ийэ», «аҕа» дьизитинэн барбытара. Жанна оҕо дьизитигэр аҕыйах ый олорбута. Кыра кыргызтар эмиз оннук. Ол иһин улаханник эттиринэн-сииннэринэн оҕо дьизтин үчүгэйдик билбэттэр.

Иитиэх дьиз кэргэн буоларга билигин үөрэтэллэр. Биһиги кэммитигэр психологтары эрэ кытта кэпсэтии баара. Онон «оҕону туох сыалтан иитэ ылабыный?» уо.д.а оҕо иитиитигэр сыһыаннаах боппуруостарга аһаҕастык кэпсэтэллэр.

- **Киһи өйө-санаата, майгыта-сигилитэ иитиигиттэн эрэ тутулуктаах буолбатах, удьуорунан эмиз бэриллэр диһилэр. Маны эн туох дии саныыгыный?**

- «Ген» дьиз баар. Оҕо кыра эрдэбинэ онтуката улаханник биллибэт. Улаатан истэхтэрин аайы майгытыгар биллэн иһэр эбит. Ол эрэн иити улахан оруолу ооньуур.

- **Тиэргэннит олус тупсабай көстүүлээх. Төгүрүччү дьэрэкээн ойуулаах үүнээйилэр силигилии киэркэйэ үүммүттэр. Маны көрөргө-истэргэ, биллэн турар, кыргызтарын илии-атах буолан көмөлөһөллөрө буолуо...**

- Оннук бөбө буоллаба. Олус сөбүлээн көрөллөр. Сибэкиллэри, оҕуруот аһын арассаадалааһына, уу кутуутугар, сыыс оту үргэһингэ, тэпилииссэ көрүүтүгэр барытыгар тэннэ сылдыһан үлэтиллэр. Сибэкиллэр композицияларын эмиз кыргызтарбынаан толкуйдуубун. Мастан сибэки иһиттерин, хоруудалары аҕабыт бэйэтэ тутан-хабан онорбута уонна сороҕо бэлэхтэр. Тыа сириҥ ыала буолан, муус, мас үлэтигэр бары тэннэ үлэтиибит. Саас сылгыларбытын аһатан кэлэбит. Уопсайынан, оҕо кыра эрдэбиттэн төрөппүт үлэтирин көрөн үөрэнэр,

такайыллар. Биһиги оҕолорбутун барытыгар илдэ сьлдьар буолан, ас-үөл, харчы хантан кэлэрин билэллэр. Бэлэмгэ сырыттахарына оҕу хантан биһиэхтэрэй?

- **Хас сыллаахтан сылгыны иитэбитий? Быйыл от үчүгэйдик үүммэтэх диһилэр...**

- Сылгы иппиппит түөрт сыл буолла. Бу күннэргэ арбаа алааспытыгар оттуу бараары баламнэнэ сылдыабыт. Алааспыт дэлби уу буолбут. Былырынныгыны кытта тэннээтэххэ, быйыл сөчө үүммэтэх.

- **Оҕо иитиитигэр туғу ардук тутуһабытый?**

- Уорар, албынныыр куһаҕан дьиз такайабыт, кырдыаһаһы, кыамматы убаастыырга үөрэтэбит. Үөрэхтээх дьон буолан, сөбүлүүр үлэлэригэр кириэллэригэр сүбэлиибит. Биһигини төрөппүттэрибт үлээн иппиттэрэ, биһиги эмиз ону холобур окостобут. Оҕо дьизитигэр барыта эрсиим, барыта балам. Ол иһин олоххо-дьаһахха үөрэммиттэр. Оттон дьизэ ас астааһына, танас суулуута уо.д.а. күннээби дьиз үлэлэра оҕо моторикатын сайыннараллар, этигэр-сиинигэр да туһалаахтар.

- **Оҕолор туғунан дьарыктаналларын сөбүлүүллэрий?**

- Жанна уруһуй кылааһын бүтэрдэ. Араас быыстапкаларга кыттааччы. Алын кылааска үөрэнэр кэмигэр учуутала кыра быыстапка онорон, Жанна үлэлэрин туруорбута. Вика дьыссаакка сылдьан, сахалыы хоһоон аабытыгар уо.д.а. куюкурустарга кытара. Билигин иккис симизнэнэн үөрэнэр буолан, улаханник онно-манна сылдыһаттар.

Иллэн кэммитигэр кумааһынан, фоамиранынан араас оноруктары оноробут. Маны сэргэ алмазнай мозаиканан дьарыктанабыт. Сага дьыллаабы маскарааттарытын тиктээччибит, учууталларбытыгар анаан илиибитинэн бэлэх онорон туттарааччыбыт.

- **Анисия Кирсановна, түмүккэ туғу этиһин этэй?**

- «Сага олох» инстаграм-сирэин олус интэриэһиргээн аабабын, көрөбүн. Онон улуус олохтоохторугар «Сага олох» инстаграм-сирэйигэр суруталларыгар баҕарабын. Доруобай буолун! Сайыммыт туһалаахтык аастын! От үчүгэйдик үүммэтэх да буоллар, оттоонун кэмигэр ардах түспэккэ этэнгэ оттуулларыгар уонна бары кэрэни баҕарабын.

Элэккэй-эйэбэс оҕолордоох иллээх-эйэлээх улахан дьиз кэргэнгэ ситиһиилэри баҕарабыт.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.

ТУМУС ТУТТАР КИНИБИТ ЕЛИЗАВЕТА ЕГОРОВНА

Бу сайын, чулаан от ыйын 5 күнүгэр, Елизавета Егоровна баара буоллар, баара-суоба 80 сааһын туолуо этэ... Биһиги тумус туттар киһибит кылгас эрэри, эргиччи чабылхай олобу олорбута. Мааны майгытынан, үлэбэ, олоххо сыһыанынан хас биірдибитигэр умнуллубат үтүө өйдөбүлү хаалларбыта. Биһиги, кинини кытта алтыспыт, олоххо сизтэн киллэрбит дыоно, төһө да сылхонук аастар, хаан-уруу буолбатарбыт дабаны, бары "Эдйиһбит" диибит, кини туһунан истинг өйдөбүлү илдэ сылдьабыт.

Өссө 2020 сыл атырдыах ыйын 25 күнүгэр Чурапчы улуунун кылаабынай бырааһа Артем Михайлович Ксенофонтов илии баттааһыннаах, клинико-диагностическай лабораторияҕа СӨ доруобуйа харыстабылын уонна СӨ култуура туйгуннара, ССРС Бочуотунан донора, бука бары диринник убастыыр киһибит Елизавета Егоровна Попова аатын ингэрэр туһунан 367 нүмэрдээх бирикээс тахсыбыта.

Бэйэбэр олус уустук буолан табыста. Ийэм туһунан хас биірди өйдөбүлүм барыта аһыы харарх уута, күөмэйгэ туох эрэ кэпээн турбутун курдук ыарахаттардаах буолла. Ийэм сылайары билбэт олус үлэһит киһи этэ. Олобун барытын медицина курдук уустук идэбэ анаабыта. Медик үлэтэ хаһан дабаны чэпчэки буолбат. Ити идэни тус бэйэм — хорсун быһыыга, улахан эллигинэстээх буолууга итиэннэ түмүгэ биллибэт бэриниһээх буолууга тэнниһибин. Кинини үгүс киһи көннөрү лаборант оттон сорох улахан аһаардара "хаан ылааччы Лиза" диэн таптаан ааттыылара. Донор буоларын быһытынан үгүс дыонно хаан биэрэн элбэх биір дойдулаахтарын дьылбатын ерүһүйүтэ. Кини хаһан дабаны үнсэргээбэт этэ, олус истин, үтүө санаалаах киһи этэ. Ийэбинээн элбэхтик түүннү үлэтигэр сылдьыһарым, онно микроскоптары көрөр олус интэриһинэй буолара, баһар ол да иһин инники идэбинэн биолог буолбутум буолуо. Ийэм саамай сөбүлүүр эйгэтинэн тыйаатыр этэ, көрөөччүлэр улахан биһирэбиллэрин ылара, элбэхтэ сыана кэтэбэр кинини күүппүт кэмнэрдээбим. Төһө дабаны бириэмэ ааспытын иһин, ийэм сизинн Аннушканы олуһун таптыыра, кэлин Кытай университетин устудьуонкатынан буолбута. Билигин бэйэтэ ийэ үрдүк аатын ылан кыыс оҕотун бүүбэйдиир, хос эбэтин аатынан эмиэ Елизавета диэн ааты ингэрбиттэрэ. Ийэм сырдык дуһата, кини истинг сыһыана инникитин дабаны утум удыорга салбанан, сырдык, сыдыаһа туруо диэн улаханлык эрэнэбин", - диэн ийэтин туһунан уйанлык аһтан аһар.

Чурапчытаабы государственной физической культуры уонна спорта үнүстүүтүн кылаабынай бухгалтер Ирина Шадрина, биіргэ үлэлээбит кэллээгэлэрэ, медицина бэтэрээнэ Евдокия Борисова, ССРС доруобуйа харыстабылын туйгуна Данил Павлов, РФ, СӨ доруобуйатын харыстабылын туйгуна Любовь Дьяконова, Мугудай участковой балыһатын лаборана Любовь Оконешникова, үрдүк категориялаах фельдшер лаборант Елена Евтушенко-Сипачева, үлэ бэтэрээнэ Татьяна Антипина, СӨ доруобуйа харыстабылын үтүөлээх үлэһитэ Вера Копырина, улуус доруобуйа харыстабылын Бочуоттаах бэтэрээнэ Мария Догдонова, СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуннара Надежда (Петрова) Копылова, Октябрина Оконешникова, РФ, СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуна Агафия Толстякова онордулар.

Елизавета Егоровна үлэтин таһынан олус таһаарылаахтык оройуон норуодунан тыйаатырыгар сыһыанын туһунан: "1976 сыллаахха үлэли кэлэрбэр, Елизавета Егоровна тыйаатыр сүрүн састаабын артыыстарыттан биір саамай чабылхайдара этэ. Мин иннибинэ үгүс көрөөччү дүүлүгэр бэлиэтэммит

оруоллардаах, улахан баһайы саналаах төрөл дьахтар "Хайа, сана режиссербут ханна баарый?" - диэн баран, чинчийэрдии көрбүтэ салгылаах баһайы этэ. Кини айбыт орооларын очотооһу көрөөччү наһаа үчүгэйдик ылынара, билиэт атылаһалларыгар: "Елизавета Егоровна сонньуур дуо?" - диэн хайаан да ыйытар буолаллара, кини сонньуур буоллабына билиэт хамаатык атылаһанара, саала иһэ өрүү тобус-толору буолара. Уолсайынан характернай ороолларга ордук табыллан сонньуура. Испэктээк ортоугар кини сыанаба табыстабына, көрөөччүлэр ытыс таһынан уруйдуу көрсөллөрө. Кэлин "Чурапчы тыйаатырыгар саамай-саамай уһун үйлэммит режиссербар"

барыбытын сылаас илиитигэр түһэрэн, идэбит ис туругун өйдөтөн, үлэбитигэр бэриниһээх буоларга үөрэппитэ. Билигин кини үөрэппит лаборант кыргытара үгүстэрэ улахан дьээ кэргэн эбэлэрэ, бэйэлэрэ элбэх эдэр ыччаты үөрэтэн-такайан таһаардылар. Эдэр көлүөнэ лабораннар лабораториябыт атабар турарыгар сыралаһан үлэлээбит улахан өнөлөөх, биһиги куруутун аһтан аһар тумус туттубут киһибит, Саха өрөспүүбүлүкэтин доруобуйа уонна култуура туйгуна, Сэбиэскэй Сојууус Бочуоттаах донора - Елизавета Егоровна Попова туһунан биллинээр, олоххо, үлэбэ кини курдук сыһыаннаах буоллуннар, кини суолун батыстыннар, кини сырдык аатын салгыы илдэ сырыттыннар, үйэтиттинээр

ЧУРАПЧЫ НАРОДНОЙ ТЕАТРЫГАР

диэн суруйбутун көрдөхпүнэ, билигин да хараастабын. Хаарыан да дыонум күн бүгүн бу орто дойдуга суохтар. Хаарыан дьүүгэм, чулуу артыһыым, киһи киһилээхпин диір астык киһитэ, кырдык да, кылгас эрэри чабылхай олобу олорон ааспыта", - диэн ССРС култууратын туйгуна, Саха АССР култуура үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы улуунун уонна нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооһо Надежда Заболоцкая олус интэриһинэйдик, уу харааха көстөр ына дьэнкэтик аһтан-санаан аһар. Кини биһигини бука

диэн бэрт аһыйах киһитэн ол эрэн олус дирин ис хоһоонноох ахтыылары хомуйан, бу кинигэ-альбому бэчээттэтэн таһаарбылпытын билиһиннэрдидит.

Любовь ГРИГОРЬЕВА, Прокопий Сокольников аатынан Чурапчы улуунун киин балыһатын Клинико-диагностическай лабораториятын сэбиэдиссэйэ, СӨ, РФ доруобуйа харыстабылын туйгуна, "Гражданская килбизн" бэлиэ хаһаайына.

ТУМУС
ТУТТАР
КИНИБИТ

ЕЛИЗАВЕТА
ЕГОРОВНА

"Тумус туттар киһибит Елизавета Егоровна" кинигэ-альбомна кини үлэлээн ааспыт суолун кэрчиктэрэ, наһараадалара итиэннэ кини кэмигэр оройуонна клинико-диагностическай лабораториятыгар үлэлээн ааспыт, итиэннэ күн бүгүннээни диэри көстүбэт тыыл байыастарын быһытынан таһаарылаахтык үлэли-хамныы сылдьар үлэһиттэрбит, норуодунан тыйаатырга алтыспыт доботторун ахтыылара сурулуна.

Альбом биір сүрүн тутулулар Елизавета Егоровна төрөппүт кыһа, билигин биологическай билим хандьыдаата, СӨ наука Академиятын научнай сотруднигынан үлэлиир Наталья Сивцева: "Саамай чугас, күндү киһим - күн күбэй ийэм туһунан суруйуу тус

Итинник хабааннаах дыоһун ахтыылары Елизавета Егоровна биіргэ төрөөбүт балта, философскай наука хандьыдаата, СӨ социальнай көмүскэл үтүөлээх үлэһитэ Зинаида Максимова,

КОЛЛЕКТИВ КДЛ СЕГОДНЯ

— АХТАН-САНААН —

АННА ЕГОРОВНА – СЫРДЫК СЫДЬААЙА

“Связав свою судьбу работой в школе. Вы не ошиблись, что нет на этой земле счастливей доли!”

Кинизэ олобор кыра да наада: төрөөбүт сириң ото-маһа, сыла-сымара, күп-күөх алааһа, салгына хас бириддибитигэр күүс-күдэх бизэрэ ханна барыай?

Бийиги ийэбит, эбэбит, эдийбит Анна Егоровна Гордеева Чурапчы улуунун Сылан нэһилигин Түмэлпий алааһа диэн сиргэ Дьөгүөр Киргизэлэйбис, Татыяана Дьөгүөрбинэ дьэ кэргэнгэр 1936 сыллааха күн сириң көрбүтэ.

1952 сыллааха Чурапчы оройуонун Сылан 7 кылаастаах оскуоланы бүтэрбитэ. Оскуола үөрэнэр сылларыгар Конституцияны, историяны, географияны улаханньк бийириирэ, ордук ахсаанныгынан биллэрэ.

Чурапчы орто оскуолатыгар үөрэнэ сылдьан, уопастыбаннай үлэһэн, хас ордунан утумнаахтык дьарыктаммыта. Сыллата кыһынын хайыһарга, сайынын суурууга өрөспүүбүлүкэ таһымнаах кураактаһыллара, Дьокуускай кураакка кириэн, оскуоланын, оройуонун чизин үгүсүк көмүскээбитэ.

1955 сыллааха оскуоланы бүтэрэн, Дьокуускай университетигэр физматка математика салаатыгар үөрэхкэ кирибитэ. Үөрэбэр олус кыһаллан үөрэммитэ. «Онно-манна аралдьыйбакка наар суоттаан тахсар этим», - диирэ. Факультетыгар «саахыматчыт кыһынын» аатырара. Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн кураактаһыллара кытара.

1959 сыл СГУ-ну бүтэрэн, Чурапчы улуунун Кылаанах оскуолатыгар учууталынан анаар. Сыл анаара үлэһэбин кэнниттэн Чурапчы орто оскуолатыгар ыһыран киллэрбиттэ. Икки сыл үлэһэн баран, кэргэн тахсан, Дьокуускайга кириэн 4 сыл тыа хаһаайыстыбатын техникумугар преподавателлээбитэ.

1965 сыллааха Чурапчы орто оскуолатыгар төнөн тахсан, 50 сыл устата быһа суох үлэһэбитэ. Мэгдэ улахан

кылаастарга үлэһэн, барыта 625 оҕону үөрэллэтэ. Олортон 247 оҕону кылаас салааһын быһытынан итэн-такайан, оскуоланы бүтэртэрэн, олохторун суолун булуналларыгар көмөлөспүтэ. Кинилэр истрэигэр 69 үрдүк үөрэхтээх учуутал, 20 үөрэнээччи быраас үөрэхтэммитэ, 14 наука хандьыдаата, 20-чэ үрдүк үөрэхтээх юрист бааллар, ону таһынан салайар үлэһэ үгүс киһи үлэһир.

Үөрөлгөт оҕолоро норуот хаһаайыстыбатын бары салааларыгар тахсылаахтык үлэһи сылдыларьттан уонна тус олохторугар ситиһиллэммиттэригэр олус астынара, кинилэринэн кизн туттара. «Учуутал үлэтэ оҕолорун ситиһиллэринэн сыаналанарын билэрим, онон адар эрдэхпиттэн идэбэр олус элбэх бириэмэбин, күүспүн-уохпун бизэрим», - диирэ.

Үлэтэ кэдьүүстээх буоларын ситиһэргэ үөрэнээччилэрин кыраларьттан (5 кылаастан) ылан, итэн-такайан улаатыннарара. «Оччубуна эрэ оҕолорун төрөппүттэрин үчүгэйдик билэбин, оҕолор эйигин иккис ийэнэн аабаллар», «Оҕону начаалынай кылааста учуутал хайдах үөрэллэтигэр улахан тутулукаах», - диирэ.

Кылааһын оҕолоро сыллата быһыллар социалистической куоталаһыларга бастыыллара, оройуонна, өрөспүүбүлүкэз предметнай олимпиадаларга кытан, хайаан даҕаны миэстэлээһиллэрэ. Төрөппүттэр көмөлөрүгэр олус махтанара. Ол курдук кабинетин 5 электротаблаах, киинэ-аппараттаах, АМК диэн оҕолор таба суоттуулларын көрдөрөр прибордаах, ЛЭТИ кодоскопуна «Луч» диэн проектордаах, үһэттэн түһэр экраннаах – барыта 12 туочукалаах бири миэнтэн олон эрэ үлэһэтэр гына оһорон бизэртэ. Таблицалары, дидактической карточкалары, уроктарга туттуллар карточкалары, лаапкалары, фланеллограбы, динамической лестницы, моделлары оҕолорун көмөлөһүннэрэн оһортуура.

Аһаҕас уроктар, сэмнээрдэр Анна Егоровна кабинетигэр

эрэ ыһыллаллара. Кини кабинета өрөспүүбүлүкэтээби көрүүгэ II-с миэстэни ыһыта. Учууталлар куонкурустарыгар бастаан, билигин сертификат онугар нааспар бизэрбиттэ. 1983 сыллааха “Идэтигэр бастың” диэн грамотаны ыһыта. «Социалистической куоталаһы кыһылааһа», РСФСР уонна ССРС норуотун үөрэдиригин туйгуна билиһиннээх. Өрөспүүбүлүкэтээби педагогической уопастыба VI-с конференциятын делегата. Оскуола, оройуон, кустовой методической холбоһуктар салайааччыта, районо уопастыбаннай инспектора этэ. Чурапчы салыһынэтин дьокутаата, Үрдүк Сэбиэт дьокутаатыгар, бастагы Бэрэсидьиэн быһбарыгар хамыһыйа чилиһэ.

Уон аһыс сыл устата дьахталлар оройуоннаагы Сэбиэттэрин, ол сыллартан 8 сылын солбулар, 10 сылын сирэй бэрэсэдэтилинэн үлэһэбитэ. Дьахтар Сэбиэттэр 9 дьахтар, 34 дьахтар кэмитиэтэ баара. Бары хайысханан, араас өрүттээх үлэни: дьахталлар үлэһээх, көмүскэллээх буоһууларыгар, 70 Дьоруой Ийэлэр дьытээби усуллубуйаларын көрүүгэ тийэ үлэһиллэрэ.

1978 сыллааха «Чурапчинка» кулууп тэриллэн, кулууп бастагы бэрэсэдэтилинэн талыллыбыта. Кулууп оройуон дьахталларын илээн бириэмэлэрин кэдьүүстээхтик атааралларыгар улахан оруолу ыһыта. Оройуоннаагы ийэ көмүскэллин пуондатыгар 8 сыл бэрэсэдэтилинэн үлэһэбитэ, онно «Активист Советского фонда мира» баһизин ыһыта.

Дьахталлар өрөспүүбүлүкэтээби VI уонна VIII съезтаригэр делегатынан талыллыбыта. Барыта Чурапчы оскуолатыгар 50 сыл быһыстала суох үлэһэбиттэн, кэлинни 7 сыл мусуой тэрийиитинэн дьарыктаммыта. Ити иннинэ оскуола мусуой суоҕа, онон мусуой кини тэрийбитэ диер толору бырааптаахтык.

Үөрэммит, үлэһэбит кырдыаһас оскуоланын устуоруйатын диригиник үөрэллэтэ, суруйбута.

Мусуойгар куруһуок ыһтан, архып докумуоннарын, учууталлар, үөрэнээччилэр тустарынан матырыйааллары, хаартыскалары, кинигэлэри, брошюралары, булуутуөннэри о.д.а. хомуйбута.

Мусуой матырыйаалларыгар олоһуран, дакылааҕа кытталлара, ону таһынан мусуойга уроктар, кылаас чаастара, экскурсиялар ыһыллаллара. Түмэл уопсайа 5 саалааһа, 2004 сыллааха официалнайдык үлэһэбитэ оттон 2006 сылтан нааслардаммыта.

2010 сыллааха Степан Кузьмич Макаров – Саха Маресьевын аатын Чурапчы улууһунаагы гимназияга инэрини туруулаһытын улахан ситиһинэн, кинизэ сүгүрүйүү бэһистинэн уонна ытык иэһинэн ааһара.

2022 сыла Чурапчы орто оскуолата тэриллэбитэ 150 сыла туолар. Манан туһанан бийиги, биригэ төрөөбүттэрэ, оҕолоро, сиэннэрэ оскуола салалтатыттан улахан көрдөһүүбүтүн биллэрээри гынабыт. Оскуола мусуойгар Анна Егоровна аатын инэриллэрэ буоллар диэн баҕа санаалаахпыт.

Кураакка букатыннаахтык көһөн кириэн, олоһуһан баран мээһэ олоһотоҕо. Аһара, суруйара, аймахтары оҕолоругар, аймахтарыгэр математикаҕа көмөлөһөрө, ЕГЭ-ҕа бэлэһинирэ. «Чыраадыматтан тардыстан...» диэн кини эрэ санаммат, ыһыбат инигитин – төрөөбүт түөлбэтин – Улахан Кулун туһунан суруйбута.

Улахан Куел Хоту Сылаһынан аатырар. Чурапчы улуунун Сылан нэһилигин биер улахан учаастага буолар. Кинигэтигэр Улахан Куел устуоруйатын: сири-уотун, уон Ийэ ууһун оһорор, оһорон ааспыт дьонун-сэргэтин, оһосун-дьаһаһын XVIII-с үйэттэн сабалаан суруйбута. Кинигэтин 5 сыл устата суруйбута. Архыбы хаспыта, элбэх сыаналаах докумуоннары булу талаан, хас биридди тыл, этии докумуоннарга олоһуран суруллубута.

Дьон ахтылларын, хаһыакка тахсыбыт ыстатыйаларын, элбэх хаартыскалары туһаммыта. Туһунан да кэмнэмэт суотталаах кинигэ буолар. Хас биридди дьэ кэргэннэ, оскуолаҕа,

бибилиэтикэҕэ, мусуойга туһата улахан.

Бийиги эдийибит сахалыи кизн-холку майгылаах, үрдүк културуулаах, үлэ-хамнас үһүгэр сылдыһыт, оҕону итти-үөрэтии кыһатын баһылаабыт - Улахан Учуутал, сыраалаах үлэтэ куруутун үрдүктүк сыаналанара. Ол да туһунан мугура суох элбэх наһараадалардаах: төрөөбүт Сылаһын нэһилигин, Чурапчы нэһилигин, Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтоҕо, ССРС, РСФСР Үөрэдиригин туйгуна (1993), «Гражданской килбизн», «Учууталлар учууталлара» бэһистэр хаһаайына, СӨ Үөрэбин систизмэтин Бочуоттаах бэһистэнэ. «Педагогическая энциклопедия Республики Саха (Якутия)» кинигэҕэ кирбитэ, Макаровтар учууталларын династиятын сүрүнээччи.

Манна даҕатан эттэххэ, арааһа кинигтэн уһундук математик быһытынан үлэһэбит аһыах буоллаҕа буолуо. Тумус туттар эдийибит, ийэбит, эбэбит Анна Егоровна Гордеева улахан, толору, дьонун олоһу оһорон, оһорбут оһосор дириң ситиһи, сүппэт-оһот суолу хаалларан ааста.

Эдийибитин, ийэбитин, эбэбитин өрүү өйдүү, ахта-саһыи, махтана сылдыһахпыт.

Татьяна Егоровна ПОНОМАРЕВА, РФ Үөрэдиригин туйгуна, СӨ Үөрэдиригин үгүөлээх үлэһитэ, «Учууталлар учууталлара» бэһиэ хаһаайына.

— САНААБЫН ЭТЭБИИ —

Мэйн Кони́гга пааматынньыкта туруоруобун, пуондата тэрийиэбин

Чурапчылар устуорка эмиэ өрөгөйдөөтүбүт. Горнай Бэрдыгэстээбэр ыһыллыбыт 21-с «Манчаары ооньууларыгар» утуу-субуу 2-с төгүлүн бэйэбит бөлөхлүтүгэр бастаатыбыт.

Ордук үөрүүлээбэ саха омуга былырыттан сөбүлээн көрөр, өрө тутар ат сүүрдүүтүгэр 3-с төгүлүн хамаанданан кыайдыбыт. 2013 с. – Чурапчыга, 2017 с. – Үөһээ Бүлүүгэ, 2021 с. – Горнайга.

Маны таһынан 2019 с. Аммаҕа Саха сириң норуоттарын ыспартыбыһынай ооньууларыгар уопсай түмүккэ уонна ат сүүрдүүтүгэр эмиэ бастаабылыт. Бу кураактаһыллартан тыһыынчанын дьон кутун тулпук, ыһылаах-хаһылаах, уксуулаах ат сүүрдүүтүгэр кыайыбытыгар, Саха сириң саамай бастынтан бастың аттара талыллан сыла биридэ, Ил Дархан улахан биригин иһин сүүрүүгэ 3 төгүл (2017, 2019, 2021 с.с.) кылбар кыайыһы ситиспит, 2 төгүл 2-с, 3-с миэстэлэри ыһыт уо.д.а. сүүрүүлэргэ бастаабыт улуу сүүрүк Мэйн Кониг ороула аһара улахан.

Маньык улахан ситиһини өрөспүүбүлүкэбит ат сүүрдүүтүн устуоруйатыгар биер даҕаны сүүрүк ситиһэ илик. Инникитин даҕаны бу көрдөрүүнү аһарар уустук буолуоҕа. Онон бу улуу сүүрүк Мэйн Кониг ситиһиитэ устуоруйаҕа хаалар, саха дьонно ат устуордун таптааччылар, ордук бийиги чурапчылар уһун кэмнэргэ умубат кизн туттуубут, дьонно-сэргэни түмэр, сомоболуур уопсай барыбыт өрөгөй кыһыла буолар.

Ол эрэри бу кыайыыга саамай оруолу ыһыт сүрэхтиин-быардыын, өйдүүн санаалыын ат устуордугар куттарың тутарбыт, сыла биер күн өрөбөккө түбүгүр туруу үлэһиттэр: тириэньэр Дмитрий Осиповка, жокей Анатолий Куличинна, ат көрөөччүлэр Аммяттан

төрүттээх Василий Мухамедовка, Хатылытан сылдыар бэйэбит уолбут Роман Кривошакинна сүүрүйэн туран махтаных уонна кинилэр кэлэр да өттүгэр өссө улахан ситиһиллэри аҕалаалларыгар баҕарыах тустаахпыт.

Итиэри этэн туран, мин кырдыаһас ат сүүрдүүтүн сүүрүйээччигэ маньык икки этилээхпин.

Маннайгыта. Мэйн Кониг сахалыи «Мин Хоруолум» быйыл 8 сааһын туолбут. Бу – сылыга кырата суох саас. Өрөспүүбүлүкэбитигэр ат устуорда сайдан, улуустар араас сирдэртэн улуу сүүрүк төрүччүлэрдээх, аһара ыарахан сыаналаах сыллылары атылаһан аҕалааллара элбээн иһэр.

Онон бийиги Хоруолбут өссө да кыайа туруо диң саныыр кэргэй. Сааһыры, кырдыыкиһини, сылыныдаамелтетен иһэр Улуу Айылаҕа сокуона. Онуха тириэньэр Дмитрий Осипов: - Кырдыаһаһы кыайтары хомолотун билэ илигинэ быйылгынан сүүрдэн тохтоуоҕа, атыр оностон олохтоох сүүрүктэргэ үөскэтээххэ – диэн бабатын эппитэ. Онуоха мин ити уопуттаах тириэньэр, оҕо курдук бубейдээн, көрөнистан Мэйн Кониг кырдык Хоруол оһорбут тириэньэр Осипов бу улуу сүүрүгү саамай өрөгөйүн чыһаалыгар тохторго уонна атыр быһытынан туһанарга диэн этиитигэр 100% -н сөбүлээбим.

Өссө аһа баран, бу Хоруолга Чурапчыбыт биер саамай көстүүлээх миэстэтигэр үйэлээх өйдөбүннүк-пааматынньыгы тугарга диэн этии киллэрэбин. Бу пааматынньык кэнэбэски көлүөнэлэргэ тийэ улууспук кизн туттуута, төрөөбүт-үөскээбит Чурапчыбытыгар

бэриинилээк буоларга, осмосоһолорго, түмсэргэ, ат устуордун сайыннарарга ук бизэр кырата суох көбүпүүр күүс буолара саарбаҕа суох.

Иккиһэ. Биллэрин курдук, ат устуорда сударыстыбаттан биер солкуобайынан үбүлэммэт олус ороскуоттаах көрүң. Бу устуорт ханан даҕаны биридиллэн дьонтон, уопастыбаннай, чааһынай тариллэлэртэн хомуллубут үбүнэн-аһынан эрэ сайдар. Онон бийиги угууспутугар ат устуордун салгыи сайыннараахпытын, ыһыт кирбилэрбитин таннары түһүхлүтүн баҕарбат буолаахпытына, Мэйн Конигы солбулар сана сүүрүгү атылаһаахпытын наада. Ону таһынан кинизэ пааматынньыгы тутар буолаахпытына, элбэх үп-хары ирдэнэрэ кимизэ барытыгар өйдөнөрө буолуо.

Ол иһин мин биер быһачы этилээхпин. Улууспугар ат устуордун сайыннары пуондатын тэрийиэххэйим. Бу пуондаҕа бары хаһаайыстыбаннай, чааһынай тариллэлэр, урбаанныттар, буддьүөт үлэһиттэрэ, пенсионердар, атын сирдэргэ, куоракка оһорор биер дойдулаахтарбыт ким бадалаах төһө кыайарбытынан харчыта угуобун. «Норуот күһэ-хөмүл күһэ» диилларини бары ыһыстаахпытына хас да сүүрүгү булуохлутун, Хоруолга бэртээхэй пааматынньыгы тугохлутун сөп бөбө.

Төбө иннэ дийбиний? Холубур улууспугар 4 тыһ. буддьүөт үлэһитэ оротунан 500 солк. хамнастарыттан уктаһарына ити 2 мөл. солк., 5 тыһ. пенсионер 200 солк. бизрэдэтиинэ – 1 мөл. солк. Барыта 3 мөл. солк. мунь-уохлутун сөп. Балары таһынан бары хаһаайыстыбаннай, чааһынай тариллэлэр,

сүүһүнэн ИП-лар, онуоха куоралпыт чурапчылар, биридиллэн кыахтаах дьон балаччалыыны сиэртибэ бизрэдэтиинэ, хас да Хоруол утумнааһын, дьонун пааматынньыгы оһоруохпугун сөп бөбө.

Маньык пуонданы тэрийэр буолааха, «Пуонда сүбэтин» талан тэрийэр үлэни ыһыааха. Кэлин пуондаҕа төһө үп кирбитин, туохха ороскуоттаммытын хаһытынан биллэрэн иһээххэ, Мийигин киһиркир димэң. Пуонда тэриллэрэ буоллар бэйэм пенсиябыттан биер эмэ тыһыынчаны угуом уонна «Пуонда сүбэтигэр» киллэрдэрит элбэхтик суруйан аһытаасыйаҕа кыттыам этэ диэн эрэнэрэбин.

Күндү Чурапчы дьонно-сэргэтэ! Чурапчыбыт улуунун аатын-суолун, чизин, ат устуордун туһугар бу пуонданы тэрийэн, аатырбыт Мэйн Конигытыгар - Хоруолбутугар пааматынньык туутуугар, сана сүүрүк аттары атылаһыыга бары актыыбынайдык кытыаһын диэн ыһырабын. Ол кэннэ эһиил 2022 сыла Саха Өрөспүүбүлүкэтэ тэриллэбитэ 100 сыла буоларынан араас улахан кураактаһыллар күүтэллэринэн уонна сыл иһинэн аҕалылыбыт аттары улахан сүүрдүүлэргэ киллэрбэттаринэн бу пуонданы тэрийэ оһон, улахан тымныһылар түһүөхтэрин инигэр сана сүүрүгү булан аҕалар туһугар кыһаллыаһын диэн өссө төгүл ыһыран, баҕаһын тизрээбин.

Уйбаан ПОНОМАРЕВ, Кытаанак нэһилигин уонна Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтоҕо, Араассыйа үгүөлээх фермерэ, РФ Суруналыыстарын сойууһун чилиһэнэ.

— ВНИМАНИЕ! —

Филмал ПАО ДЭК «Якутскэнерго» с 15 июля до 1 сентября 2021 года проводит акцию

ПРИВИВКУ ПОЛУЧИЛ – БЕЗ ПЕНИ ОПЛАТИЛ!

При предоставлении сертификата о вакцинации с QR-кодом в пунктах приема платежей будут списаны все ПЕНИ! QR-код предоставляется через портал www.gosuslugi.ru

ОПЛАТИ ЧЕРЕЗ ЛИЧНЫЙ КАБИНЕТ И ВЫИГРАЙ БАССЕЙН!

Филмал ПАО ДЭК «Якутскэнерго» с 15 июля по 15 августа 2021 года проводит акцию «ЛЕТО ONLINE».

— совершили онлайн платеж в период действия акции. Стань обладателем главного приза — каркасного бассейна, а также других летних призов!

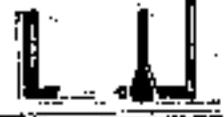
Положение об акции размещено на сайте ПАО «Якутскэнерго»: www.yakutskenergo.ru

РУЛОННЫЕ ШТОРЫ И ГОРИЗОНТАЛЬНЫЕ ЖАЛЮЗИ

УСТАНОВКА НА ЛЮБЫЕ ОКНА, БАЛКОНЫ, ВЕРАНДЫ, ПРИБЛИЖ

+71 (924) 163 69 45 @saha.jaluzi

БИЛЭРИИ ДӨБӨӨЧӨНӨМӨ

Александр Валерьянович Дьяконов аатыгар бариллибит ВСА 0365850 нүмүрдээх диплом сүгүтүтүнэн дынэ суоьунан аарыллар.

Одүүлун нэһилиэтин иинигэр 1985 с тулулурут 80 кв.м. иэнээх, буруус дьылээх уһайба атылланар. Гаас стояга кэлэн турар.

Государственное автономное учреждение РС(Я) «Сахапечать» редакция газеты «Сана олох» Чурапчинского улуса уведомляет о готовности оказать услуги по изготовлению избирательных бюллетеней на выборах главы МО «Хадарский наслег».

— КЭРИЭСТЭБИЛ —

Күндү киһибит, убайбыт Иван Гаврильевич

Диодоров Иван Гаврильевич 1944 сыл тохсунньу 14 күнүгэр Болуур нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Ийата Татьяна Федотовна, аҕата Гаврил Иванович «Тельман» колхозун чилиэттээх атыллар.

Сыллааха Чурапчы улуутун Доруобуйа харыстабылын бочуоттаах бэтэрсэтин бэриэтэтин наҕарвадалыммыта. Маны тэһинэч махтал, кыһалга суруктар кини үлэтигэр тыһаанылым. Сактабылын туһунуулар.

турам, ыраах айаннан, сыра бөдөнөн бөлүмтээн кэлэ, үөрө-көтө турара бу баар курдук Сир астырын, айылҕага сылдьарыч ордуу сөбүлүүрү, дустуулар Кыргыттарын матасыннылар олордон баран, ханна баҕарар тийэн булан-талан кэлэрэ.

Уйбаан үтүө-мөөнү махсыйах буолан, үтүс дөбөрөөх этэ. Коруук үөрө-көтө, дьабыһаҥа, халдьаһаҥа сылдьар буолара. Кыра оҕолорго аһаан сизбигэр куруук кэмпиэттээх буолара. Кэмпиэт бөрөстүүй буолбатах, талан-талан кыракий муус кэмпиэттэри хаһаанара.

Уйбаан сактамыкка дусбаха сөбүлзөн оонньуур этэ. Нэһилиэтин ичинин элбэх күрэттэһиллэргэ кэмүсэбэтэ. Ону тусулуур матталара, прамоһапара элбиктэр Дойдугулар дьонугар-сэргэттэргэр олус баринчылээх этэ.

кыстаан баран, саво олох эрдэ күрүэн кэрэгэ дойдугулар тынан кэлэрэ. Төрөөбүт үлөбүтүн тулуур ис сүрүттэн кыһаллара.

Сарий тэмин оҕото буолан, Уйбаан таһе да мөлтөх доруобуйалаах буоллар, олохко татталым, дьулуурун көмөтүнэн 80 сааһыгар дэри дьонугар-сэргэттэргэр туһа, сүбө-ама, дурда-хаһа буола сылдьан, эмискэ бу олохтон туораага. Орто дойду оҕолор киһиэхэ бариллэр үөрүүнү талаару көрсөн, ыраахаттары эрдээтик тулуйан, үтүө аатын хаалларан барда. Кини олохтоо оҕолорун тэнэ иитиспит ыччаттаса салгыыллар, убайдарын, эһэлэрин куруук үтүө тыһынан ахта-саныы сылдьыахтара.

Күндү киһибит, Уйбаанмыт, убайбыт, эһэбит дойдун мырзанын буоругар нус-хас уһун уугар сымнаабыт үйү.

Бииргэ төрөөбүттэрэ, сизимэрэ, чугас аймах-билэ дьоно.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин профтехуэрэхтээһинин туйгуна, Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна, Одүүлун нэһилиэтин олохтооо КОЛЕСОВ Иван Львович ыарахан ырыыттан олохтон туораабытынан културданнырын тиздэллэр.

РСФСР усунна ССРС парует үөрөбүриитин туйгуна, Холу Кеһерүлүү кыттыылаага, методист-учууттар, 100 сыллаах меценат, «Аба дойдутун иннигэр 3-с иктилэнээх» уордаан-мөһөтөл кайаайына, Мулудай нэһилиэтин бочуоттаах олохтооо, бэтэрсэн ууугуал МАКАРОВ Григорий Константинович олохтон туораабытынан културданнырын тиздэллэр.

Чамыртан төрүттээх Чурапчы нэһилиэтин олохтооо ЛЕБЕДЕВ Гаврил Иннокентьевич соһумардык олохтон туораабытынан културданнырын тиздэллэр: - Кэпкүлгэлэрэ, Чурапчытаагы А.П. Гоголев аатынан аба искусство окупатын преподавателэ Лебедев Гаврил Иннокентьевич кук сириттэн барбытынан кэргэнигэр, ийэнигэр, бииргэ төрөөбүттэригэр улуустууабы култуура үлэһиттэрин профсоюзунна, култуура салалтата.

Болуур нэһилиэтин олохтооо, Чурапчы улуутун доруобуйа харыстабылын бочуоттаах бэтэрсэки ДИОДОРОВ Иван Гаврильевич бу дьыл от бийн 7 күнүгэр 80 сааһыгар ыарахан ырыыттан олохтон туораабытын билэр дьонугар-сэргэттэргэр иитиниэрэбит.

Өлүкүмүз улуутун Дьаархан нэһилиэтин бочуоттаах олохтооо, СӨ ытык субэтин бочуоттаах кырдыабыла, Челябинск 40 атынан саахал ликвидатор, «Аба табаарыстара Макаров Григорий Константинович олохтон туораабытынан кэргэнигэр Валентина Григорьевнага, оҕолоругар Күнэйгэ, Айаалга, Эрчимнэ, сизимаригэр Носуровичтар, Носуровтар дьыл кэлэннэ.

Күндү ырааттара, аймактара Лебедев Гаврил Иннокентьевич олохтон туораабытынан ийэнигэр Фекла Васильевнага, убайдарыгар Костяга, Василийга, кэргэнигэр Анаба Семён Иванович, Иван Иванович, Наталья Васильевна уонна ханилар дьыл кэргэттэрэ.

Үөн директор - Н.М. СТРУЧКОВА. Кыһалбынай араааһтар - Д.В. ГОРОХОВА. Шеф-араааһтар - Е.Г. МАКАРИОНСКАЯ.

Тарихтан таһаарынылар: СӨ Ыраабыллыстыыа, Саха Өрөспүүбүлүкэтин «Саха-Сэт» Сууһарыстыыабынай автономнай трилота. 677000, Дьакуускай э. Ордо-иһээк үлэ 31, 124 чоб топсифо: (411-2) 34-38-17 e-mail: sakha@chd@mail.ru

Зараааһтар иккиттэ: 876670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 25/а. Төлүөнүөн араааһт: араааһтар - 41-332, араааһтар - 41-285. E-mail: sakha@chd@mail.ru сайт: sakha.chd.ru Instagram: @sahanach

Бүтүккө саналас №49(11802) Күүмүр: 2 бач. дьыл. Ахсаана 1150. Ханыат сыһаната: 20. Аһтар сууһар араааһтар сааа кыһаллар, кыһаллар араааһтар сааа кыһаллар, кыһаллар араааһтар сааа кыһаллар, кыһаллар араааһтар сааа кыһаллар.